

Bevolkingstrends

Huishoudensprognose 2015–2060: jongeren en ouderen langer thuis

2016 | 04

**Coen van Duin
Lenny Stoeldraijer
Dominique van Roon
Carel Harmsen**

Inhoud

- 1. Inleiding 3**
- 2. Belangrijkste ontwikkelingen 4**
- 3. Model en veronderstellingen 7**
 - 3.1 Model 7
 - 3.2 Veronderstellingen 8
- 4. Ontwikkelingen in detail 17**
 - 4.1 Eenpersoonshuishoudens 17
 - 4.2 Paren 20
 - 4.3 Eenouderhuishoudens 23
 - 4.4 Institutionele bevolking 25
- 5. Verschillen met de vorige prognose en onzekerheid 27**

- Literatuur 30

Volgens de nieuwe Huishoudensprognose van het CBS neemt het aantal huishoudens toe van de huidige 7,7 miljoen tot 8,6 miljoen in 2060. Deze groei komt grotendeels voor rekening van de eenpersoonshuishoudens. Begin 2015 maakten deze kleinste huishoudens 37 procent uit van alle huishoudens. In 2060 zal dit naar verwachting 43 procent zijn. Onder invloed van de vergrijzing neemt vooral het aantal oudere alleenstaanden sterk toe. In vergelijking met de aannames die in de Huishoudensprognose van 2013 gedaan werden, is de verwachting nu dat ouderen nog langer zelfstandig blijven wonen, terwijl jongeren later het ouderlijk huis verlaten.

1. Inleiding

Het CBS publiceert eens in de drie jaar de nationale Huishoudensprognose. Deze prognose beschrijft de verwachte toekomstige ontwikkeling van de bevolking naar huishoudenspositie, en van huishoudens naar type en grootte. Dit artikel biedt een overzicht van de belangrijkste uitkomsten uit de nieuwe Huishoudensprognose 2015–2060. Daarnaast worden het model en de gehanteerde veronderstellingen beschreven en vindt een vergelijking met de voorgaande prognose uit 2013 plaats.

Het startpunt voor de nieuwe prognose is de situatie op 1 januari 2015, bij de vorige Huishoudensprognose was dat 1 januari 2012 (Van Duin, Stoeldraijer en Garssen, 2013). De Huishoudensprognose 2016–2060 is consistent met de Kernprognose 2015–2060 voor de bevolkingsopbouw naar leeftijd en geslacht (Van Duin et al. 2015). Zowel de Kernprognose als de nieuwe Huishoudensprognose werden op 18 december 2015 gepubliceerd.

In paragraaf 2 worden de belangrijkste uitkomsten in het kort beschreven. Paragraaf 3 geeft een korte beschrijving van het model en een samenvatting van de belangrijkste veronderstellingen. Paragraaf 4 beschrijft in meer detail de ontwikkelingen bij eenpersoonshuishoudens, paren, eenouderhuishoudens en institutionele huishoudens. In paragraaf 5 wordt ingegaan op de onzekerheidsintervallen rond de prognoseresultaten en de verschillen met de vorige prognose.

Nieuwe methode afbakening institutionele huishoudens en schatting paren

In 2014 en 2015 is het CBS overgegaan op een verbeterde waarneemmethode van het aantal instellingsbewoners, waarbij nu meer informatiebronnen worden gebruikt. Ook is de afbakening van de institutionele huishoudens veranderd: daartoe worden vanaf 2014 ook asielzoekerscentra gerekend. De nieuwe methode heeft tot een breuk in de cijferreeks geleid. In 2011 was er ook een breuk in de huishoudensstatistiek door een nieuwe schattingsmethode voor het aantal paren. In de tijdreeksen die in dit artikel getoond worden, is de recente breuk teruggedigd tot en met 1 januari 2012. De cijfers voor de jaren 1971–2010 zijn afkomstig uit volgtijdelijk vergelijkbaar gemaakte historische tijdreeksen voor huishoudens (CBS, 2012).

2. Belangrijkste ontwikkelingen

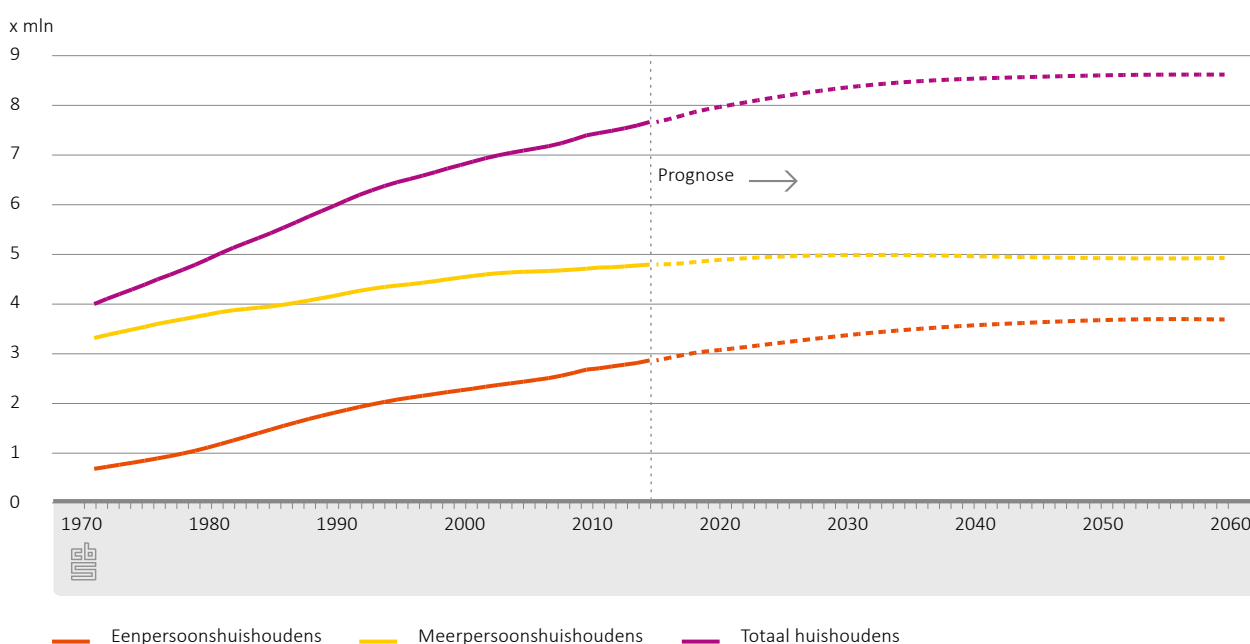
Al lange tijd groeit in Nederland het aantal huishoudens naar verhouding sterker dan het aantal inwoners. Sinds 1971 is het inwonertal met 29 procent toegenomen. De groei van het aantal huishoudens was in dezelfde periode met 93 procent ruim drie keer zo sterk. Dit komt vooral door de opkomst van het eenpersoonshuishouden.

Begin 2015 telde Nederland 7,7 miljoen huishoudens (grafiek 2.1). Daaronder bevinden zich 2,9 miljoen eenpersoonshuishoudens. Het aantal paren zonder kinderen is met 2,2 miljoen iets groter dan het aantal paren met kinderen (2,0 miljoen). Ongeveer 550 duizend huishoudens bestaan uit één ouder met één of meer kinderen.

De Huishoudensprognose voorziet een verdere toename van het aantal huishoudens, al zal de toename vanaf 2030 geleidelijk afvlakken. In 2060, het laatste jaar van de huidige prognose, telt Nederland naar verwachting 8,6 miljoen huishoudens. De toename komt grotendeels voor rekening van de eenpersoonshuishoudens, die een groei zullen doormaken van de huidige 2,9 miljoen naar 3,7 miljoen in 2060. Deze groei hangt niet alleen samen met de bevolkingsgroei (van 16,8 miljoen in 2015 naar 18,2 miljoen in 2060), maar ook met een voortgaande vergrijzing en individualisering. Er zullen meer ouderen zijn die hun partner hebben verloren, terwijl mensen van middelbare leeftijd door verschillende omstandigheden ook vaker voor korte of langere tijd alleen wonen.

De toename van het aantal meerpersoonshuishoudens is in vergelijking met die van de eenpersoonshuishoudens gering, van 4,8 naar 4,9 miljoen. Meerpersoonshuishoudens zullen iets vaker uit paren zonder kinderen bestaan (grafiek 2.2). Hun aantal groeit tot een maximum van ruim 2,3 miljoen rond 2030, waarna een lichte daling wordt voorzien.

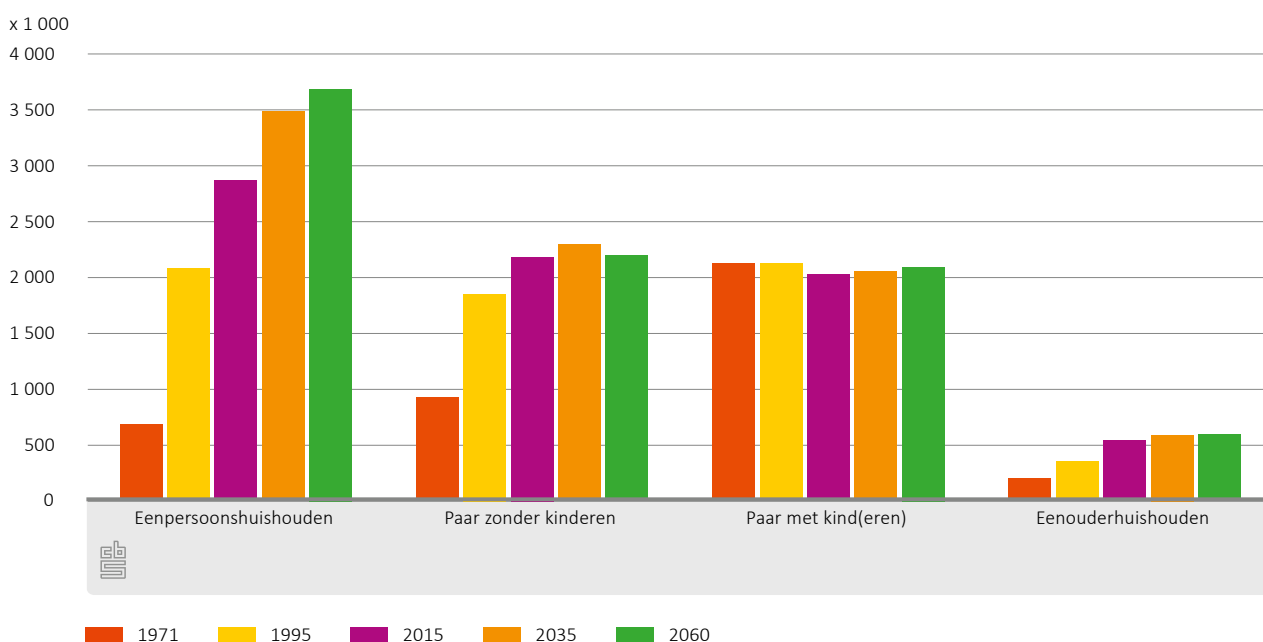
2.1 Een- en meerpersoonshuishoudens

De ontwikkeling in het aantal paren zonder thuiswonende kinderen heeft vooral met de vergrijzing te maken. Oudere paren hebben doorgaans geen thuiswonende kinderen meer. Het aantal paren met kinderen blijft naar verwachting redelijk stabiel. De prognose voorziet een stijging van 2,0 miljoen begin 2015 naar 2,1 miljoen huishoudens in 2060. Het aantal eenouderhuishoudens, ten slotte, stijgt gedurende de looptijd van de prognose van bijna 550 duizend naar bijna 600 duizend.

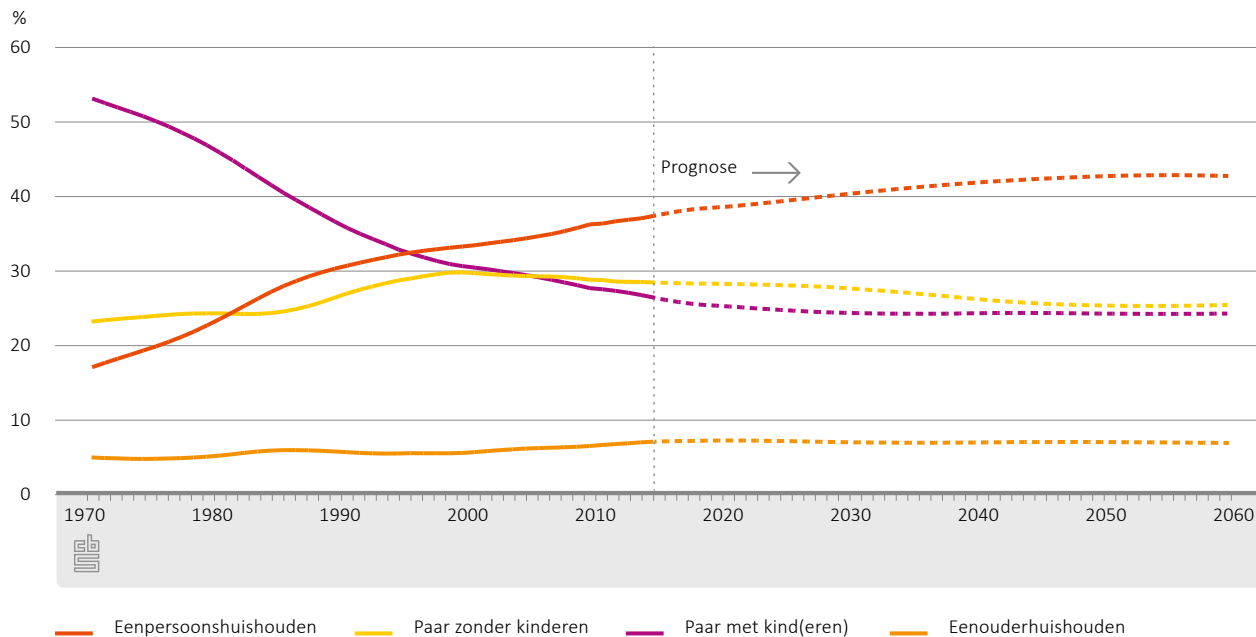
Uit grafiek 2.2 blijkt duidelijk dat de verwachte toename van het aantal huishoudens grotendeels wordt veroorzaakt door eenpersoonshuishoudens. In 1971 telde Nederland 685 duizend van deze huishoudens. Destijds bestond 17 procent van alle huishoudens uit één persoon. Inmiddels is dit aandeel meer dan verdubbeld, met 37 procent. In het laatste jaar van de prognose is 43 procent van alle huishoudens een eenpersoonshuishouden. Het aantal paren met kinderen is zowel in de waarnemingsperiode als in de prognoseperiode opvallend constant gebleven. Het aantal eenouderhuishoudens is, vooral samenhangend met de toegenomen kans op relatieontbinding, tussen 1971 en 2015 verdubbeld. Het aantal paren zonder kinderen is in diezelfde periode eveneens verdubbeld. Dat komt vooral doordat het in de loop der tijd steeds gewoner is geworden om te gaan samenwonen zonder dat er op korte termijn sprake is van gezinsuitbreiding.

2.2 Huishoudens naar type

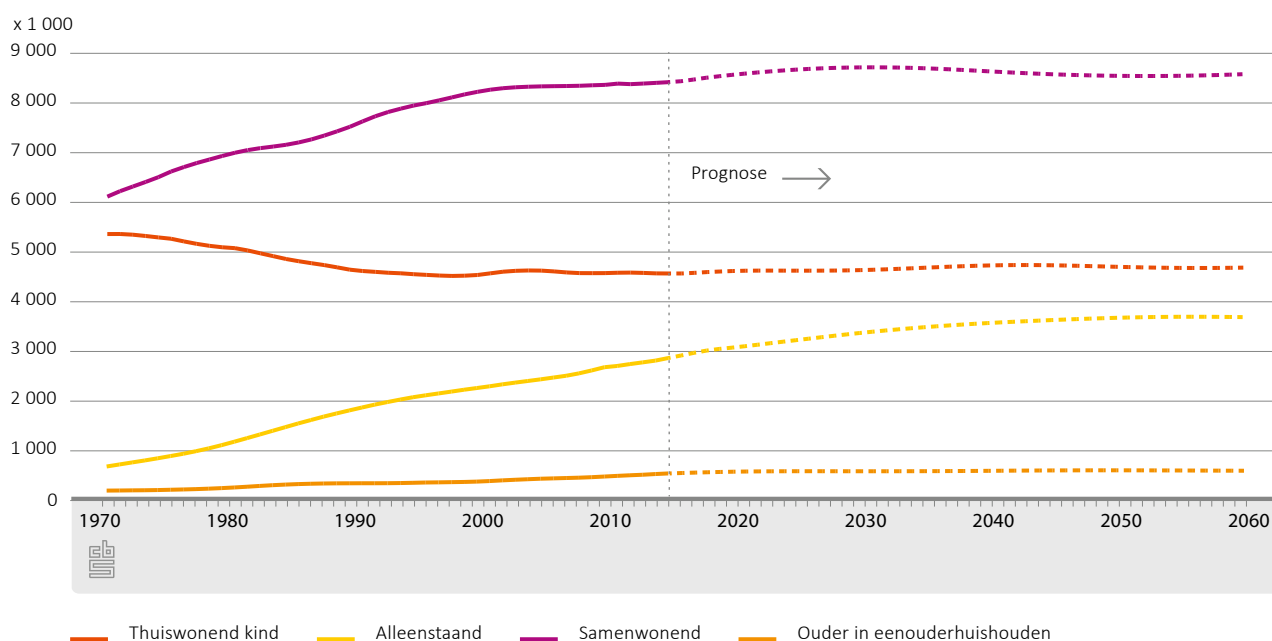
Begin jaren zeventig bestond ruim drie kwart van de huishoudens uit een paar. Dit aandeel is flink gedaald door de sterke groei van het aantal eenpersoonshuishoudens, maar anno 2015 bestaat nog altijd iets meer dan de helft van de huishoudens (55 procent) uit paren. Volgens de prognose zal het aandeel van paren in het totaal aantal huishoudens nog iets verder afnemen. Alleen het aandeel eenpersoonshuishoudens zal verder toenemen. Dit komt vrijwel volledig door de toename van het aantal alleenstaande ouderen. Het aandeel eenouderhuishoudens blijft naar verwachting met 7 procent vrij stabiel.

2.3 Aandeel huishoudens naar type

Waar de voorgaande grafieken met betrekking tot huishoudens de indruk wekken dat Nederland op weg is een land van alleenstaanden te worden, blijkt uit grafiek 2.4 dat het aantal mensen dat al dan niet met kinderen samenwoont aanzienlijk groter is dan het aantal alleenstaanden. Momenteel is 17 procent van alle inwoners van Nederland alleenstaand. Daarnaast woont nog ruim één procent, doorgaans zonder partner of andere familie, in een instelling. Met 81 procent maakt de overgrote meerderheid van de Nederlanders dus deel uit van een meerpersoonshuishouden. Dit zal ook in de toekomst zo zijn, ondanks de opmars van

2.4 Aantal personen naar de belangrijkste huishoudensposities

het eenpersoonshuishouden. In 2060 woont 79 procent van de bevolking samen met een of meer anderen. In het sterker vergrijsde Nederland woont dan naar verwachting bijna 2 procent van de bevolking in een instelling.

Doordat eerst de geboortecijfers sterk daalden en vervolgens het aantal eenpersoonshuishoudens toenam, is in de afgelopen decennia de gemiddelde huishoudensgrootte afgenomen. In 1971 telde een huishouden gemiddeld nog 3,54 personen. De gemiddelde huishoudensgrootte is sinds die tijd gedaald naar 2,17 op 1 januari 2015. Deze afname is in de afgelopen jaren zeer geleidelijk geweest. Door een verdere toename van het aantal eenpersoonshuishoudens zal deze daling ook in de toekomst nog doorzetten. Naar verwachting bestaat een huishouden in 2060 gemiddeld uit 2,07 personen.

3. Model en veronderstellingen

3.1 Model

Het model voor de CBS-huishoudensprognose simuleert de toekomstige ontwikkeling van de bevolking naar burgerlijke staat en huishoudenspositie (Van Duin en Harmsen, 2009). Het model is geïmplementeerd in het macrosimulatiepakket LIPRO (Van Imhoff en Keilman, 1991), dat door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) ter beschikking is gesteld.

Het prognosemodel onderscheidt zeven huishoudensposities: thuiswonend kind, alleenstaande, samenwonende zonder thuiswonende kinderen, samenwonende met thuiswonende kinderen, alleenstaand ouder, overig lid van particulier huishouden en instellingsbewoner. Alle huishoudensposities behalve kind worden daarnaast onderscheiden naar vier burgerlijke staten: ongehuwd, gehuwd, verweduwd en gescheiden. Personen met een geregistreerd partnerschap worden tot de gehuwden gerekend. In totaal geeft dit 25 toestanden waarin iemand zich kan bevinden.

Input voor het model zijn de overgangsfrequenties tussen de 25 toestanden, onderscheiden naar leeftijd en geslacht. De overgangsfrequentie is de kans per levensjaar in de uitgangstoestand dat iemand naar de eindtoestand over gaat. Deze overgangsfrequenties beschrijven het gedrag op het gebied van onder andere uit huis gaan, gaan samenwonen, scheiden en trouwen. Ook geboorte, sterfte en migratie spelen in het model een rol. De veronderstellingen hierover uit de Kernprognose worden voor de Huishoudensprognose verder uitgesplitst naar huishoudenspositie en burgerlijke staat. Voor een uitgebreide beschrijving van de manier waarop de overgangsfrequenties, die als input voor het model dienen, zijn afgeleid, wordt verwezen naar Van Duin en Harmsen (2009).

De overgangsfrequenties voor de Huishoudensprognose 2016–2060 zijn geschat uit gegevens over de laatste tien jaar vóór 1 januari 2015. Om bij de actuele ontwikkelingen aan te sluiten zijn de frequenties voor belangrijke overgangen, zoals uit huis gaan, gaan samenwonen, scheiden, geïjkt aan de cijfers over de laatste één tot twee jaar.

De uitkomsten van het model beschrijven de verwachte ontwikkeling van het aantal inwoners naar huishoudenspositie en burgerlijke staat. Hieruit worden vervolgens de huishoudens samengeteld om tot een prognose van het aantal huishoudens naar type te komen. Elke alleenstaande staat voor een eenpersoonshuishouden, elke alleenstaande ouder voor een eenouderhuishouden. Elke twee samenwonenden staan voor één paar. Er is ook een beperkt aantal meerpersoonshuishoudens die geen paar en geen eenouderhuishouden zijn: de 'overige huishoudens'. Deze kunnen bijvoorbeeld bestaan uit broers en zussen of uit studiegenoten die een gezamenlijke huishouding voeren. In de prognose wordt het aantal overige huishoudens geschat uit het aantal personen in de huishoudenspositie 'overig lid van huishouden', onderscheiden naar leeftijd en geslacht. Daarbij wordt verondersteld dat een vast aandeel van deze mensen het oudste lid van een 'overig huishouden' is. Uitgaand van die veronderstelling wordt het aantal 'overige' huishoudens berekend uit het aantal oudste leden van dit type huishouden.

Het aantal paren en eenouderhuishoudens wordt verder onderscheiden naar het aantal kinderen binnen het huishouden. Hiervoor wordt een model gebruikt dat, aan de hand van vruchtbaarheidscijfers naar rangnummer doorrekent hoeveel vrouwen van een gegeven leeftijd in een gegeven kalenderjaar moeder zijn van één, twee, drie of meer kinderen. Op basis van de leeftijdsspecifieke kans om uit huis te gaan, wordt berekend welk deel van die kinderen nog thuiswonend is (De Jong, 1994).

Om een prognose van het aantal huishoudens naar grootte te maken, moeten ten slotte nog de personen met positie 'overig lid' die geen referentiepersoon zijn over de verschillende huishoudenstypen verdeeld worden. Daarbij wordt de huidige kans dat een huishouden van een bepaald type een inwonend overig lid heeft als richtlijn gebruikt om de verdeling vast te stellen. Bij een overig lid dat woont bij een paar kan het bijvoorbeeld gaan om een pleegkind of om een ouder van één van de partners die bij het paar woont.

3.2 Veronderstellingen

In grote lijnen bestaat de Huishoudensprognose uit een vooruitberekening van de consequenties van het huidige gedrag op de toekomstige huishoudenssamenstelling van de bevolking. Bij een aantal overgangen is het echter niet plausibel om te veronderstellen dat het gedrag naar leeftijd en geslacht ongewijzigd blijft. In die gevallen worden veronderstellingen voor de toekomstige waarden van de overgangskansen opgesteld. Hieronder volgen de belangrijkste veronderstellingen die in deze prognose zijn gebruikt. Tevens wordt besproken hoe ze afwijken van die van de voorgaande prognose.

Jongere generaties trouwen minder en later

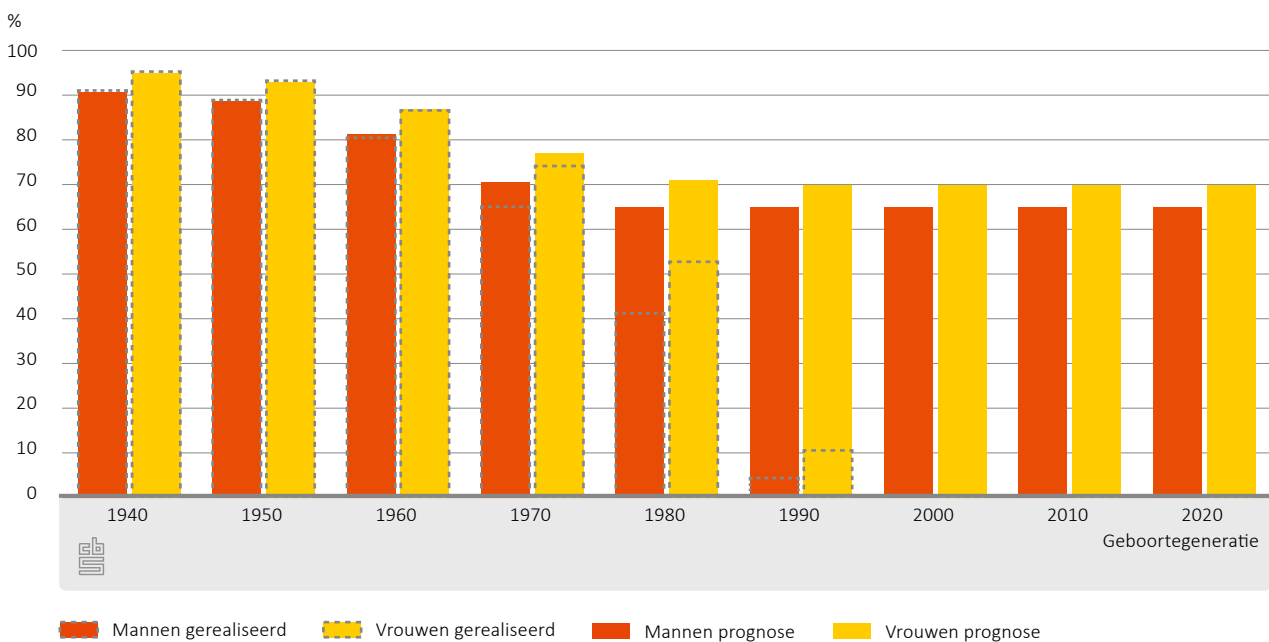
Onder mensen geboren in de jaren veertig en vijftig van de vorige eeuw was ongehuwd samenwonen nog zeer ongebruikelijk. Van de mannen trouwde 90 procent en van de vrouwen 95 procent minstens één keer voor hun zestigste verjaardag (grafiek 3.2.1). Deze generaties gingen doorgaans pas na het huwelijk samenwonen. Onder jongere generaties is het gebruikelijk geworden om eerst een tijd ongehuwd samen te wonen alvorens te trouwen, of om in het geheel niet te trouwen (Garssen et al., 2009). Voor generaties na 1970 wordt verondersteld dat het aandeel ooit-gehuwden op ongeveer 65 procent voor mannen en 70 procent voor vrouwen uit zal komen. Hierbij zijn geregistreerde partnerschappen meegeteld als huwelijken. Jonge generaties blijven niet alleen vaker ongehuwd, maar trouwen, als ze dat doen, ook pas op latere leeftijd. Generatie 1950 trouwde gemiddeld op

hun vijftiende. Voor generaties na 1990 wordt verwacht dat de gemiddelde leeftijd bij het eerste huwelijk op bijna 34 jaar zal liggen.

Eén op de drie huwelijken eindigt naar verwachting in een echtscheiding, waarna 45 procent van de mannen en 38 procent van de vrouwen uiteindelijk weer hertrouwt. Het hertrouwenpercentage na verweduwing ligt veel lager, voornamelijk doordat weduwen en weduwnaars doorgaans al een stuk ouder zijn. Naar verwachting hertrouwt slechts 9 procent van de weduwnaars en slechts 3 procent van de weduwen.

De laatste jaren is het aantal huwelijken met name op jongere leeftijden gedaald, terwijl het aantal echtscheidingen is toegenomen. Dit heeft tot bijstellingen in de veronderstellingen ten opzichte van de vorige prognose geleid. De veronderstelling voor de gemiddelde leeftijd bij het eerste huwelijk voor generaties vanaf 1990 is met een half jaar verhoogd. De verwachting voor het uiteindelijke percentage eerste huwelijken is ongewijzigd. Het aandeel huwelijken dat naar verwachting uitloopt op een echtscheiding ligt een procentpunt hoger, het aandeel personen dat hertrouwt na een scheiding 2 tot 3 procentpunt lager. De verwachtingen voor het aandeel weduwen en weduwnaars dat weer trouwt zijn ongewijzigd.

3.2.1 Aandeel mannen/vrouwen dat gedurende het leven trouwt, naar generatie (inclusief geregistreerde partnerschappen)

Verschillen tussen ongehuwden en ooit-gehuwden nemen af

Ongehuwd samenwonen is de afgelopen decennia steeds meer een gangbaar alternatief voor gehuwd samenwonen geworden. Tegelijkertijd is het demografisch gedrag van mensen die ongehuwd samenwonen steeds meer gaan lijken op dat van gehuwden. Zo is het vruchtbaarheidscijfer van ongehuwd samenwonende vrouwen, dat vroeger veel lager lag dan voor gehuwde, sterk toegenomen. Ook is het scheidingsrisico voor ongehuwd samenwonenden gedaald. Alleenstaanden die gescheiden of verweduwd zijn, en die dus al eerder getrouwd waren, hebben nog steeds een beduidend grotere kans om te gaan

samenwonen dan ongehuwde leeftijdsgenoten. Ook op dit vlak is het verschil tussen ongehuwden en ooit-gehuwden echter afgenomen.

Voor de prognose worden deze ontwikkelingen gemodelleerd als een samenstellingseffect. Er wordt aangenomen dat de toename van het aandeel ongehuwden veroorzaakt wordt door een groep mensen die, vergeleken met de huidige ongehuwden, voor wat betreft demografisch gedrag meer op ooit-gehuwden lijkt. Deze groep, in het vervolg 'nieuwe ongehuwden' genoemd, heeft een hoger vruchtbaarheidscijfer, een lager scheidingsrisico en een hogere kans om te gaan samenwonen dan de huidige ongehuwden met dezelfde leeftijd, hetzelfde geslacht en dezelfde huishoudenspositie. Ook hebben ze een relatief lagere kans om naar een instelling te gaan.

Voor de vruchtbaarheidscijfers is aangenomen dat de afname van het aandeel gehuwde vrouwen geen invloed heeft op het toekomstige geboortecijfer. Dit betekent dat de nieuwe ongehuwden dezelfde vruchtbaarheidscijfers als gehuwde vrouwen hebben. Deze aanname werd ook in de vorige prognose gebruikt. Voor het scheidingsrisico is verondersteld dat dat voor nieuwe ongehuwden nog steeds aanmerkelijk hoger ligt dan voor gehuwden: 1,9 maal hoger voor samenwonenden met thuiswonende kinderen, 2,7 maal hoger voor samenwonenden zonder thuiswonende kinderen. Deze aanname sluit aan bij de waargenomen ontwikkeling van het scheidingsrisico van ongehuwden in de jaren 2000–2014. In de vorige prognose werd, op grond van oudere data, verondersteld dat het scheidingsrisico van de nieuwe ongehuwden respectievelijk 2 en 2,3 maal hoger lag dan van gehuwden voor samenwonenden met en zonder thuiswonende kinderen.

Voor nieuwe ongehuwden die niet samenwonen wordt aangenomen dat hun kans om dat te gaan doen tussen die van de huidige ongehuwden en de huidige gescheidenen of verweeduwen ligt. Hun kans om naar een instelling te gaan wordt gelijk verondersteld aan die voor gescheidenen of verweeduwen die zonder partner wonen. Hierdoor heeft het toenemend aandeel ongehuwden onder de oudere alleenstaanden, dat voor de toekomst wordt voorzien, binnen de prognose geen invloed op de instroom naar instellingen. Daarvoor is gekozen omdat ongehuwd alleenstaanden onder de huidige ouderen doorgaans hun hele leven niet hebben samengewoond, wat verband kan houden met beperkingen of een slechte gezondheid. Bij de komende generaties ouderen zal dit echter steeds minder het geval zijn.

Jongeren blijven langer thuis wonen door nieuw stelsel studiefinanciering

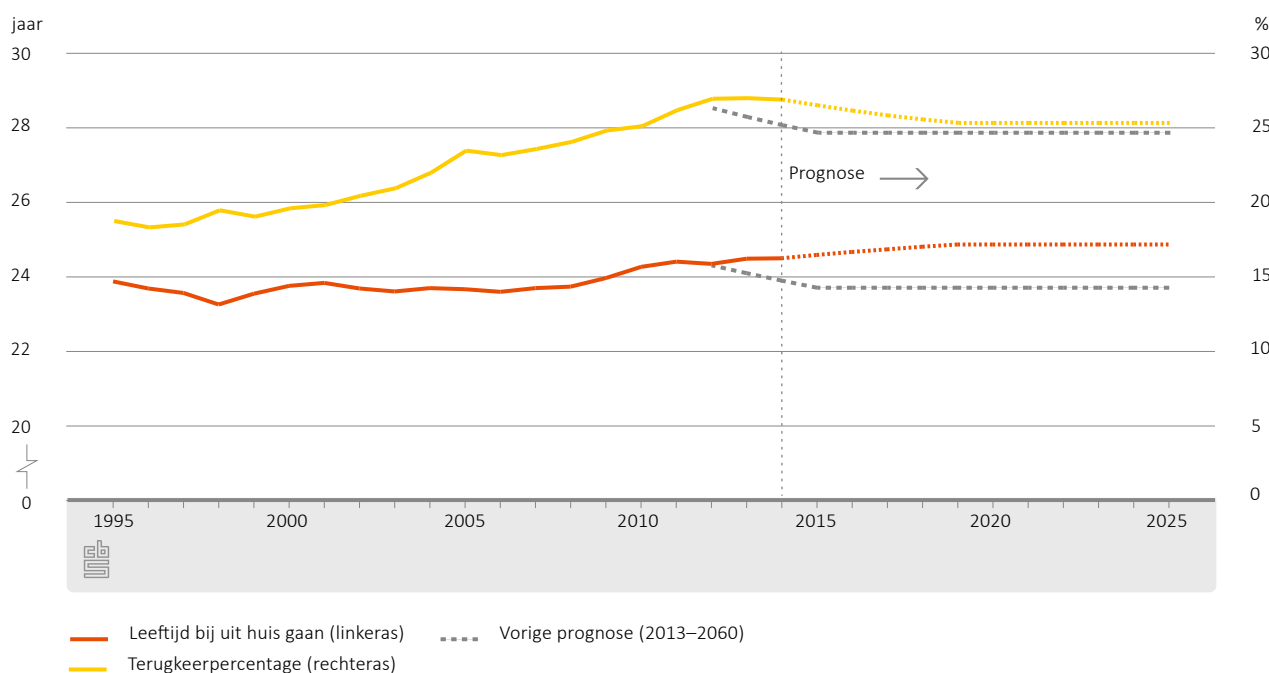
Met ingang van het studiejaar 2015–2016 is de wet op de studiefinanciering aangepast. Studenten in het hoger onderwijs krijgen geen basisbeurs meer, maar kunnen in plaats daarvan een lening afsluiten. Bovendien zijn de bedragen die aan hen worden uitgekeerd niet meer afhankelijk van het feit of de student uit- of thuiswonend is. Een uitwonende student kreeg in het oude stelsel ongeveer 200 euro per maand meer beurs dan een thuiswonende. Voor studenten die vanaf 2015 instromen is het daardoor relatief duurder om het ouderlijk huis te verlaten. Ook is er voor de studenten die wel uit huis gaan een prikkel weggevallen om zich ook op het adres van hun ouders uit te laten schrijven. De maatregel kan er dus toe leiden dat studenten langer thuis blijven wonen en dat studenten die al wel uitwonend zijn langer ten onrechte als thuiswonend geregistreerd staan. De verhuiscijfers over de maanden juli tot en met oktober van 2015 laten voor 17- tot 22-jarigen een sterke daling van de verhuizingen richting studentensteden zien (CBS, 2015). Dit suggereert dat het nieuwe studiefinancieringsstelsel inderdaad de leeftijd bij uit huis gaan beïnvloedt. Voor de prognose is verondersteld dat het aantal studenten dat uitwonend is door het nieuwe stelsel een kwart

lager zal liggen dan onder het oude stelsel het geval zou zijn geweest. Dat zou leiden tot een stijging van de gemiddelde leeftijd bij uit huis gaan met 0,4 jaar ten opzichte van 2014.

In de vorige prognose werd verondersteld dat de stijging van de leeftijd bij uit huis gaan vanaf 2009 een tijdelijk gevolg was van de slechte economische situatie. De voorziene daling van deze leeftijd is echter niet opgetreden. De nieuwe prognose gaat uit van de hypothese dat de stijging structureel is. Het duurt voor nieuwe generaties jongeren langer om 'gesetteld' te raken. Door de flexibilisering op de arbeidsmarkt vinden ze minder snel een vaste baan, terwijl ze te maken hebben met hogere huren en strengere eisen voor hypotheekverstrekking dan eerdere generaties. In combinatie met het effect van het nieuwe leenstelsel komt de veronderstelde leeftijd bij uit huis gaan vanaf 2019 op 24,9 jaar, ruim een jaar hoger dan volgens de Huishoudensprognose 2013–2060.

Naar verwachting trekt voor elke vier kinderen die het ouderlijk huis verlaten er één weer bij de ouders in. Dit terugkeerpercentage is sinds de eeuwwisseling met 7 procentpunt gestegen, maar sinds 2012 stabiel. In de prognose worden de terugkeerfrequenties naar leeftijd ook voor de toekomst constant gehouden. De verwachte stijging van de gemiddelde leeftijd bij uit huis gaan leidt dan tot een lichte daling van het percentage dat terugkeert, omdat de kans dat een jongvolwassene weer bij de ouders intrekt afneemt met de leeftijd.

3.2.2 Gemiddelde leeftijd bij verlaten ouderlijk huis en percentage kinderen dat weer terugkeert (op basis van tafelbevolking)

Jongeren gaan later samenwonen dan eerder verondersteld

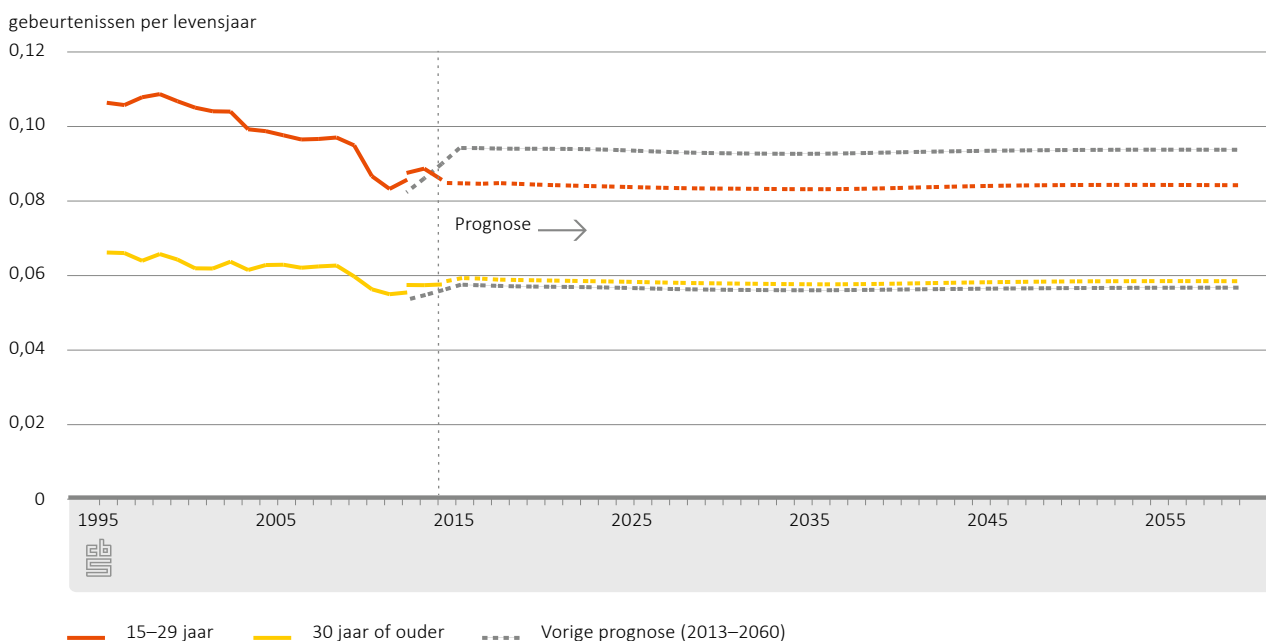
Het aantal stellen dat gaat samenwonen is tussen 2008 en 2011 sterk gedaald (grafiek 3.2.3). De prognose uit 2013 veronderstelde dat deze daling veroorzaakt werd door tijdelijke factoren, met name de stagnatie op de huizenmarkt en de daarmee samenhangende sterke afname van het aantal verhuizingen. Er werd aangenomen dat de paarvorming zich vanaf

2013 zou herstellen tot het niveau van 2009. Volgens de definitieve cijfers over 2012, die tijdens het opstellen van de prognose nog niet beschikbaar waren, was al gedurende dat jaar enig herstel opgetreden. Na een herziening van de schattingsmethode bleek bovendien dat de cijfers voor de paarvormingsfrequenties die in de vorige prognose gebruikt werden te laag waren. Met name hierdoor lag de veronderstelling voor de paarvorming van 30-plussers in 2014 uit de vorige prognose iets te laag. Voor mensen jonger dan 30 lag het echter nog aanmerkelijk te hoog, omdat de stijging na 2012 niet doorzette.

Grafiek 3.2.4 toont de ontwikkeling van het aantal verhuizingen en het aantal paarvormingsgebeurtenissen. De paarvormingen zijn onderscheiden in twee typen. Het eerste type betreft een partner die bij de ander is ingetrokken. Hierbij is sprake van één verhuizing. Het tweede type betreft een stel dat gezamenlijk een (voor hen) nieuwe woning heeft betrokken. Dan is sprake van twee verhuizingen. De sterke daling van het aantal paarvormingen na 2008 trad alleen op bij paarvorming van het tweede type. Dit ondersteunt de in de vorige prognose gebruikte aanname dat de afname van de paarvorming verband houdt met de stagnatie op de woningmarkt. Immers, bij paarvorming van het eerste type hoeft het stel geen nieuwe woning te vinden en speelt de woningmarkt dus een minder grote rol. De ontwikkeling van paarvorming van het tweede type volgt redelijk het patroon van het aantal verhuisde personen. In 2014 nam dat aantal toe en in 2015 zal het aantal verhuisde personen, afgaand op de ontwikkeling tot en met oktober, weer op het niveau van 2008 uitkomen. Samenhangend met het grotere aantal verhuizingen zal dan mogelijk ook paarvorming van het tweede type verder toenemen.

In de nieuwe prognose wordt verondersteld dat dit deels zal gebeuren. Voor 50-plussers is aangenomen dat de daling van de paarvorming voor een groot deel met tijdelijke stagnatie op de woningmarkt te maken heeft. Bij deze groep zijn de toekomstige paarvormingsfrequenties voor driekwart gebaseerd op de ontwikkeling van de paarvormingsfrequentie van type 1 sinds

3.2.3 Frequentie van paarvorming (gestandaardiseerd naar leeftijd en geslacht)

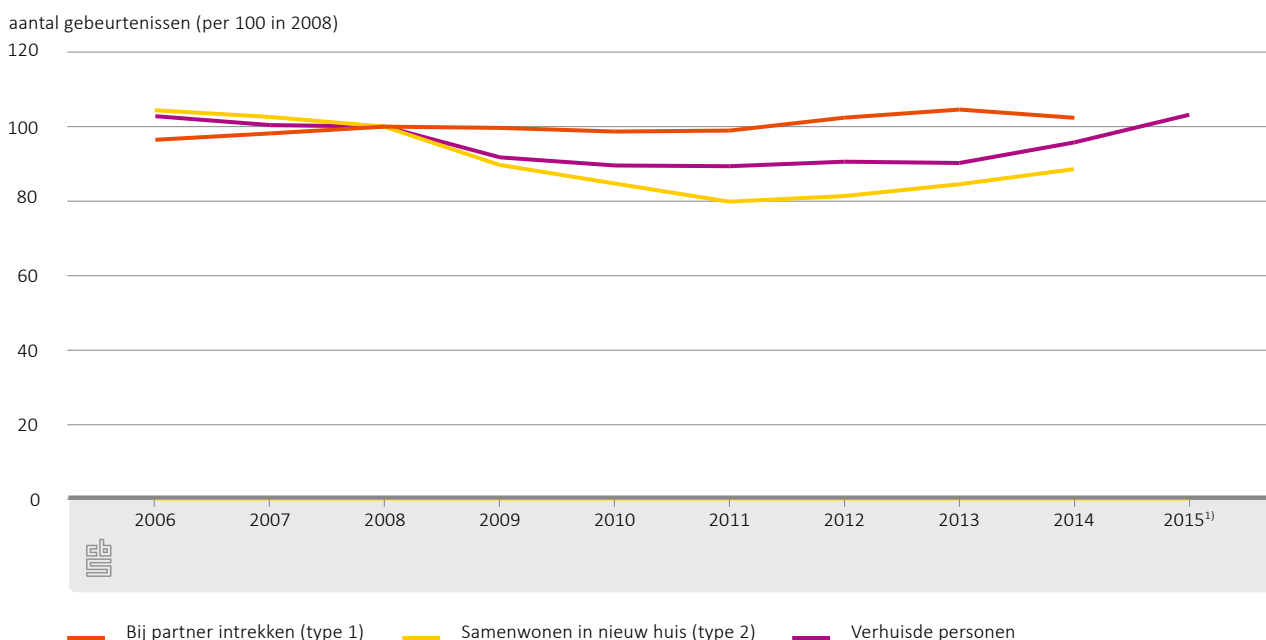

N.B. Breuk in de schatting van de paarvormingsfrequentie in 2012.

2008 en voor een kwart op de paarvormingsfrequenties in 2014. Voor veertigers en dertigers is respectievelijk voor de helft en een kwart uitgegaan van de ontwikkeling van paarvorming van type 1 sinds 2008. Voor tieners en twintigers zijn de paarvormingsfrequenties uit 2014 vastgehouden. De redenen voor deze aanname zijn dezelfde als die welke zijn genoemd in de vorige paragraaf: jongeren hebben te maken met flexibilisering op de arbeidsmarkt, hogere huren en strengere eisen bij hypotheekverstrekking. Hierdoor gaan ze niet alleen later uit huis, maar ook later samenwonen.

Voor de 15- tot 30-jarigen ligt de paarvormingsfrequentie volgens de nieuwe prognose aanmerkelijk lager dan volgens de vorige, voor de 30-plussers juist iets hoger. Volgens de nieuwe prognose gaan jongeren dan ook later samenwonen dan eerder verondersteld. Voor 2016 ligt de gemiddelde leeftijd waarop men voor het eerst gaat samenwonen volgens de nieuwe prognose op 26,6 jaar; volgens de prognose uit 2013 was dat 25,9 jaar.

3.2.4 Ontwikkeling van het aantal paarvormingen naar type en van het aantal verhuisde personen (de waarde voor 2008 is op 100 gesteld)

¹⁾ Geraamd uit cijfers over eerste 10 maanden van 2015.

Meer scheidingen, maar minder verweduwing

Samenwoonrelaties, waartoe ook gehuwd samenwonen gerekend wordt, kunnen op verschillende manieren ten einde komen. Men kan scheiden, een van de partners kan overlijden of naar een instelling gaan. De jaarlijkse kans op beëindiging van een samenwoonrelatie door een scheiding, is sinds begin jaren zeventig toegenomen. De kans op ontbinding door verlies van de partner nam juist af, en de kans dat de partner naar een instelling ging ook (vanaf midden jaren tachtig). Hierdoor laat de frequentie van paarontbinding op jonge en oude leeftijden verschillende trends zien (grafiek 3.2.5 en 3.2.6).

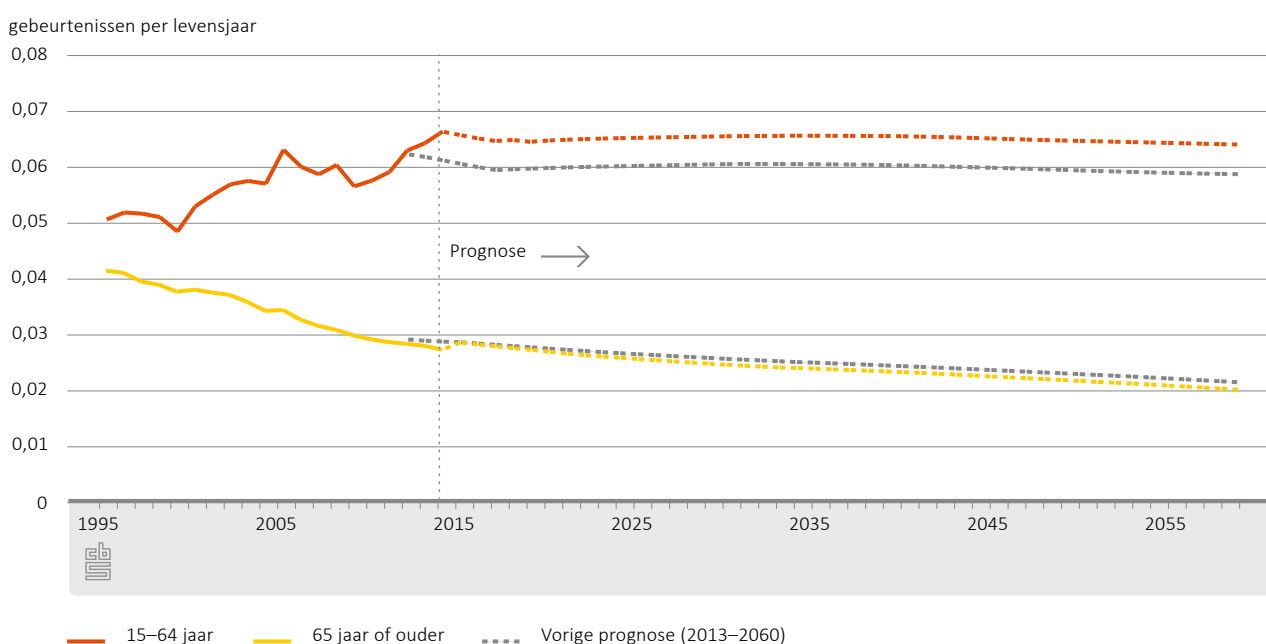
Voor de prognose wordt de paarontbindingsfrequentie ontbonden in de componenten scheiding, overlijden van de partner en vertrek van de partner naar een instelling. Voor elk van deze componenten worden afzonderlijke veronderstellingen opgesteld (Van Duin en Harmsen, 2009).

De stijging van het risico om te scheiden hing de afgelopen decennia deels samen met een toename van ongehuwd samenwonen onder jongere generaties. Relaties van ongehuwd samenwonenden zijn minder stabiel dan die van gehuwden, al is dit verschil wel afgenomen. Er wordt verondersteld dat het bij de verdere toename van het ongehuwd samenwonen gaat om paren waarvoor het scheidingscijfer ook nog ruim boven dat van echtparen van dezelfde leeftijd ligt (zie de paragraaf over veronderstellingen voor de verschillen tussen ongehuwden en ooit-gehuwden). Met name onder 50-plussers, waar het aandeel ongehuwden naar verwachting nog sterk gaat stijgen, zorgt dit voor een toename van het scheidingsrisico. Voor de korte termijn wordt verondersteld dat de extra stijging van het scheidingsrisico sinds 2012 deels een tijdelijk inhaalslag was, die samenhangt met het weer op gang komen van de verhuizingen en met het toegenomen economische vertrouwen, waardoor wellicht meer mensen een scheiding financieel aandurfden (De Beer, 2012).

De levensduur blijft naar verwachting in de toekomst verder stijgen, waardoor verweeduwing wordt uitgesteld naar nog hogere leeftijden. Ook veronderstelt de prognose dat de trend dat ouderen steeds langer zelfstandig blijven wonen, doorzet (zie volgende paragraaf). Hierdoor zal de kans om de partner te verliezen doordat deze naar een instelling gaat, verder afnemen. Door deze ontwikkelingen daalt naar verwachting de paarontbindingsfrequentie voor 65-plussers in de toekomst nog verder.

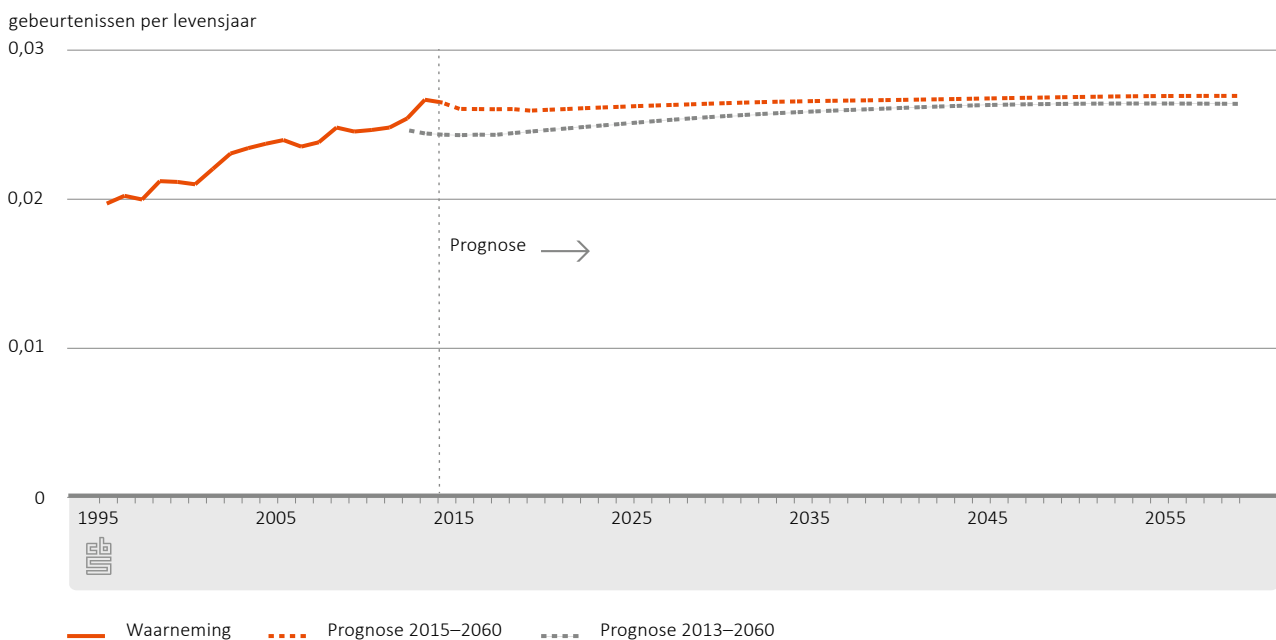
In 2015 lag het aantal sterfgevallen van ouderen ongebruikelijk hoog. Dit verklaart het sprongetje in 2015 in de frequentie van paarontbinding voor 65-plussers (grafiek 3.2.5).

3.2.5 Frequentie van paarontbinding bij paren zonder thuiswonende kinderen (gestandaardiseerd naar leeftijd en geslacht)

Vergeleken met de vorige prognose komt de frequentie van paarontbinding voor jonge en middelbare leeftijden hoger uit, met name door de recente toename van het scheidingscijfer. De frequentie van paarontbinding voor ouderen ligt volgens de nieuwe prognose in de toekomst juist iets lager dan eerder voorzien, met name voor mannen. Dit komt door lagere verwachtingen voor de instroom van ouderen naar instellingen (zie volgende paragraaf) en bijstellingen in de prognose voor de levensverwachting. Ook zijn een aantal parameters die een rol spelen bij het berekenen van de paarontbindingskans uit de kans op sterfte en vertrek naar een instelling van de partner, opnieuw geschat op basis van recentere gegevens.

3.2.6 Frequentie van paarontbinding bij paren met thuiswonende kinderen (gestandaardiseerd naar leeftijd en geslacht)

Ouderen blijven langer zelfstandig wonen

De instroom van ouderen naar instellingen is sinds de jaren tachtig sterk gedaald. Deze daling was een gevolg van overheidsbeleid dat langer zelfstandig wonen van ouderen stimuleerde. Verblijf in een instelling werd daardoor steeds meer beperkt tot ouderen met ernstige gezondheidsproblemen; dat kwam tot uitdrukking in een stijging van het relatieve sterfterisico van instellingsbewoners vergeleken met hun leeftijdsgenoten in de rest van de bevolking.

Het beleid om intramurale zorg te beperken tot ouderen met de ernstigste gezondheidsklachten is doorgezet door het huidige kabinet. Sinds 2013 is de zwaarte van de zorgindicatie die patiënten moeten hebben om voor AWBZ-gefinancierde intramurale zorg in aanmerking te komen stapsgewijs verhoogd. Waarschijnlijk als gevolg hiervan is het instroomcijfer naar instellingen sterk gedaald.

Grafiek 3.2.7 toont de ontwikkeling van de frequentie van verhuizingen naar een instelling. De methode om het aantal instellingsbewoners te bepalen is in 2014 en 2015 aangepast. In

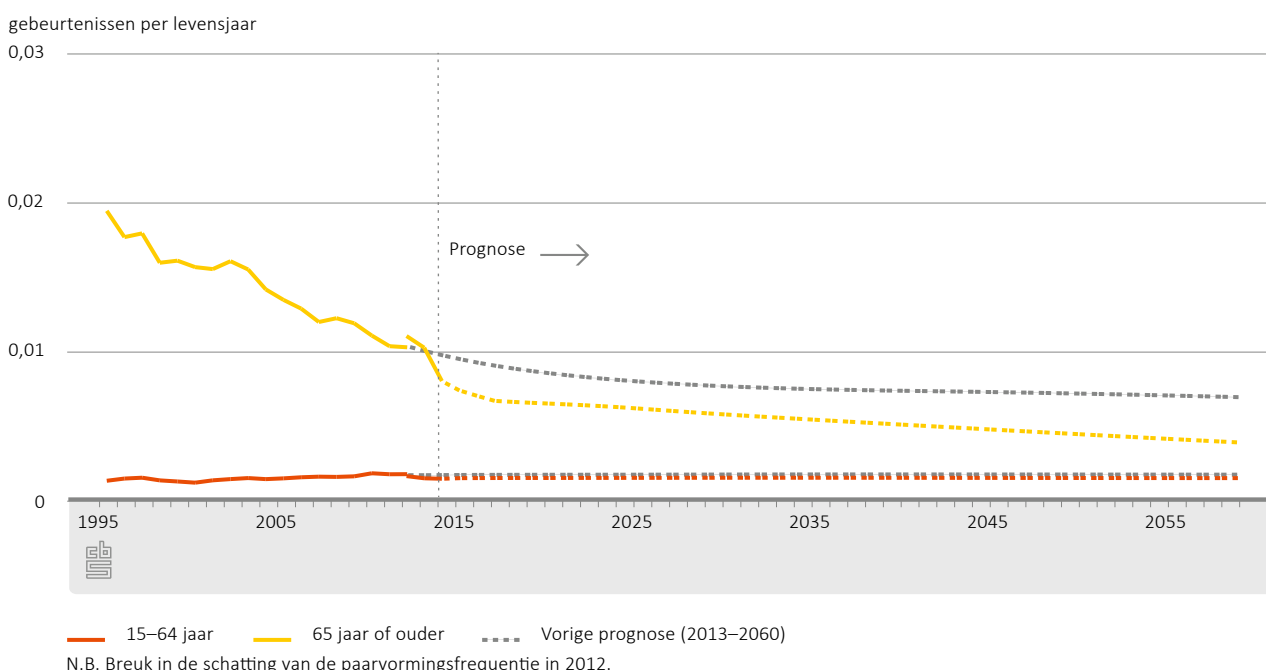
de grafiek zijn de cijfers volgens de nieuwe statistiek teruggelegd tot en met 2012. Voor dat jaar is ook de overgangsfrequentie volgens de oude statistiek in de grafiek weergegeven. De nieuwe waarneemmethode leidde tot een hogere schatting voor de instroom.

In de Huishoudensprognose uit 2013 was de dalende trend in de instroom van ouderen naar instellingen voor de korte termijn doorgetrokken en voor de langere termijn vertraagd. In 2013 en 2014 daalde de instroom veel sneller dan de trend sinds 1995, waardoor die onder het in de vorige prognose verwachte niveau kwam.

Per 1 januari 2015 zijn beperkende maatregelen voor de instroom voor een extra groep patiënten ingegaan en met ingang van 2016 volgt nog een verdere uitbreiding. Gezien het effect van de recente maatregelen, kan een verdere daling van de instroom verwacht worden. Om de impact van de extra maatregelen te schatten, is onderzocht welk deel van de instellingsbewoners die in 2012 AWBZ-zorg ontvingen daar op basis van de richtlijnen die in 2015–2016 ingaan geen indicatie meer voor zou krijgen. Hetzelfde is gedaan voor de richtlijnen die in 2013–2014 ingingen. De groep waarop de nieuwe maatregelen betrekking hebben, is kleiner dan voor de maatregelen in 2013–2014; er wordt een proportioneel kleiner effect op de instroom van de verdere beperkingen in 2015 en 2016 verondersteld.

Voor de langere termijn is ervoor gekozen om de veronderstelde verdere ontwikkeling van de instroomkans naar instellingen (voor ouderen) te koppelen aan de ontwikkeling van de sterftekans. Dit sluit aan bij de bevinding dat het optreden van ernstige gezondheidsbeperkingen niet zozeer met de leeftijd (tijdsduur sinds de geboorte) samenhangt, maar vooral met de tijdsduur tot de dood (Klijs, 2012). Dit betekent dat de periode van ernstige gezondheidsbeperkingen zich concentreert in de laatste paar levensjaren, wat suggereert dat bij een verdere toename van de levensduur de leeftijd waarop deze beperkingen optreden mee schuift. Dit is consistent met de projecties van de gezonde levensverwachting die het CBS in 2014 berekende, uitgaand van de tijdreeksen

3.2.7 Frequentie van verhuizing naar een instelling (gestandaardiseerd naar leeftijd en geslacht)

sinds begin jaren tachtig (Van Duin en Stoeldraijer, 2014). Op grond van die projecties zou de levensverwachting zonder matige of ernstige fysieke beperkingen tot 2030 zelfs nog iets sneller stijgen dan de totale levensverwachting. Ten opzichte van de trend in de afgelopen twintig jaar veronderstelt de prognose dat de daling van de instroom van ouderen naar instellingen na 2017 in een veel langzamer tempo doorzet. Vergeleken met de vorige prognose wordt voor de lange termijn een sterkere verdere daling verondersteld.

De huishoudenssamenstelling heeft invloed op de instroom van ouderen naar een instelling. Samenwonenden hebben een kleinere kans om naar een instelling te gaan dan alleenstaanden. In de prognose wordt aangenomen dat dit ook in de toekomst het geval is. De toename van het aandeel alleenstaanden onder jongere ouderen leidt tot extra instroom naar instellingen onder deze groep, wat de daling van het instroomcijfer in grafiek 3.2.7 afremt.

4. Ontwikkelingen in detail

4.1 Eenpersoonshuishoudens

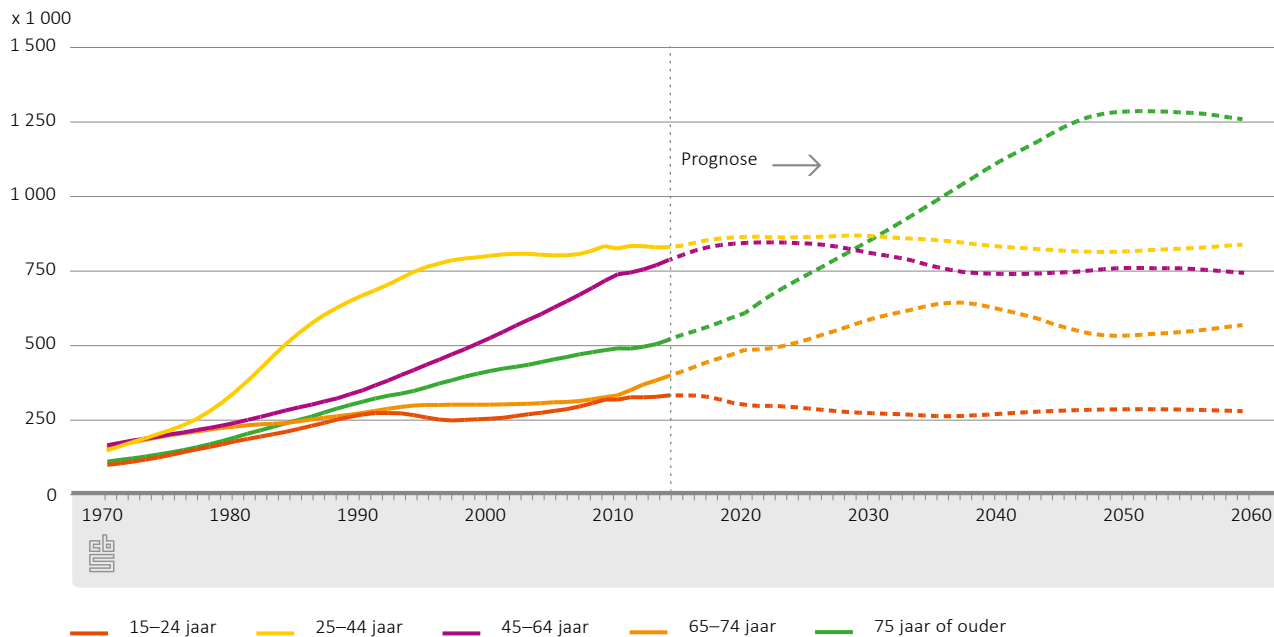
Volgens de prognose zal het aantal alleenstaanden tot ongeveer halverwege de jaren vijftig doorstijgen. Het totaal aantal alleenstaanden was slechts 685 duizend in 1971, bijna 2,9 miljoen aan het begin van 2015 en zal naar verwachting bijna 3,7 miljoen bedragen in 2055.

De toekomstige groei van het aantal eenpersoonshuishoudens komt volledig voor rekening van de ouderen (grafiek 4.1.1). Tot 2060 blijft het aantal alleenstaanden jonger dan 65 jaar redelijk constant, al zijn er wel lichte schommelingen in de aantallen. Het aantal alleenstaanden van 65 jaar of ouder verdubbelt daarentegen van de huidige 0,9 miljoen tot naar verwachting 1,8 miljoen in 2060. Binnen deze groep neemt het aantal 65- tot 75-jarigen tot eind jaren dertig nog toe, waarna een daling inzet.

Wat vooral opvalt is de enorme stijging van het aantal alleenstaanden van 75 jaar of ouder. Tussen 1971 en 2015 is deze groep bijna 4,7 keer zo groot geworden, zodat er nu ruim een half miljoen alleenstaande 75-plussers zijn. De verwachting is dat de omvang van deze groep hard doorstijgt tot bijna 1,3 miljoen personen in 2052. Naar verwachting is een derde van alle alleenstaanden dan 75 jaar of ouder. Nu is dit nog een op de vijf. De sterke groei van het aantal oudere alleenstaanden kan bijna geheel worden toegeschreven aan de toename van het aantal ouderen door de vergrijzing.

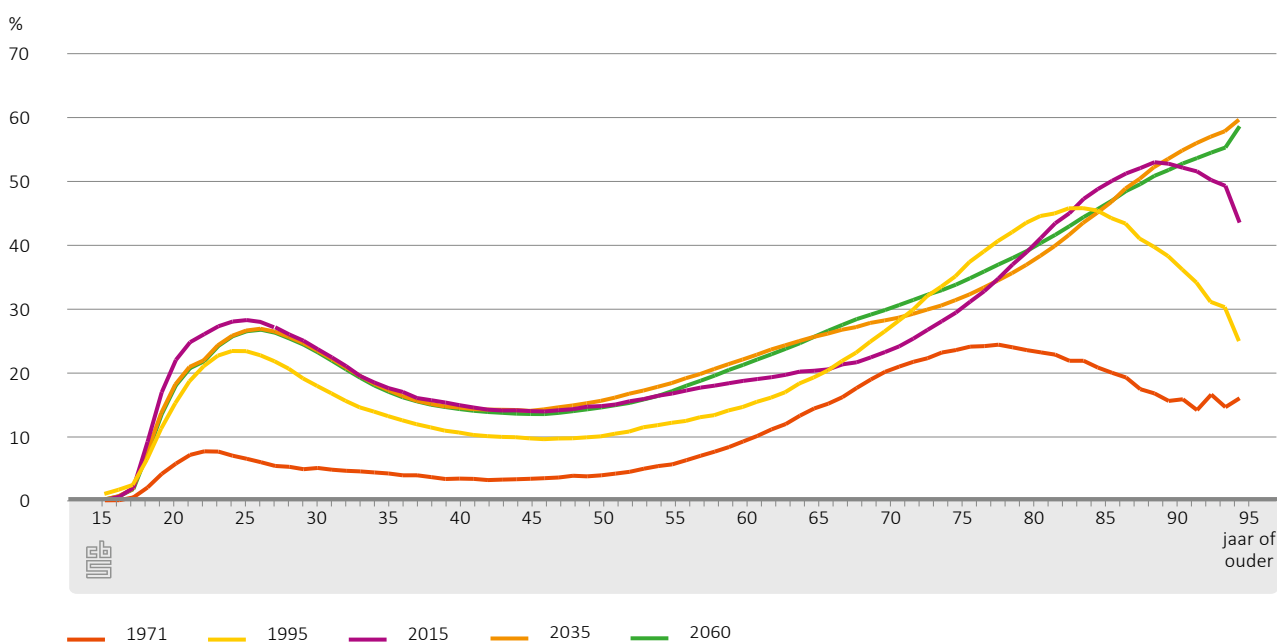
Grafiek 4.1.2 toont het aandeel personen in eenpersoonshuishoudens naar leeftijd. Er zijn relatief veel alleenstaanden onder twintigers en 65-plussers. De jonge alleenstaanden voeren, na het ouderlijk huis te hebben verlaten, een tijdje een eenpersoonshuishouden, totdat ze een partner vinden waarmee ze gaan samenwonen. Vanaf ongeveer 45 jaar begint het aandeel alleenstaanden op te lopen doordat paren uiteenvallen, aanvankelijk vaak door (echt)scheiding. Op hogere leeftijd stijgt het risico dat de partner overlijdt, zodat het aandeel eenpersoonshuishoudens verder oploopt.

4.1.1 Alleenstaanden naar leeftijd

Begin jaren zeventig van de vorige eeuw was het aandeel alleenstaanden veel kleiner dan nu. Onder jongeren was het veel minder gebruikelijk om op jezelf te gaan wonen, echtscheiding kwam veel minder vaak voor, en van de ouderen woonde toentertijd een groter aandeel in een verzorgings- of verpleeghuis dan nu het geval is, waardoor ze niet in de categorie alleenstaanden vielen.

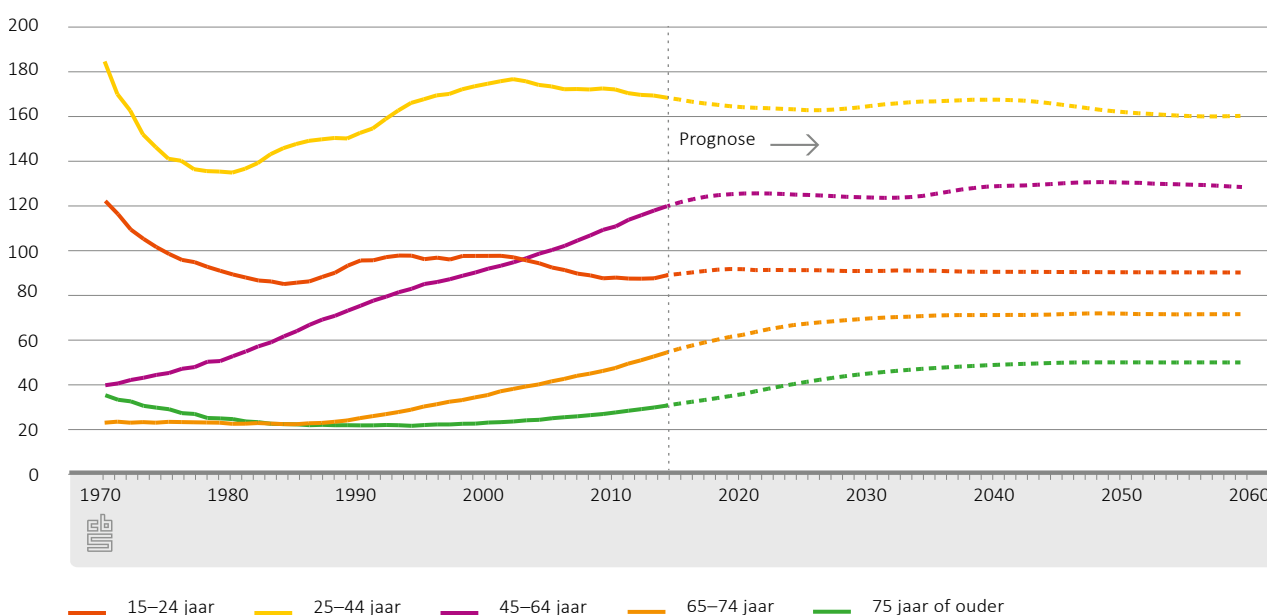
4.1.2 Alleenstaanden als percentage van de bevolking

In vergelijking met nu zal het percentage alleenstaanden onder twintigers in 2060 gedaald zijn, onder dertigers, veertigers en vijftigers min of meer gelijk blijven, onder zestigers en zeventigers gestegen zijn, onder tachtigers gedaald en ten slotte onder negentigers weer gestegen.

De afname van het aandeel alleenstaanden onder twintigers is vooral het gevolg van het feit dat kinderen langer thuis blijven wonen (zie ook paragraaf 3.2). De stijging onder de 60- tot 70-jarigen hangt samen met toegenomen relatieontbinding, en gaat dan ook ten koste van het aandeel samenwonenden. Bij de afname onder 80-plussers speelt vooral de stijgende levensverwachting van mannen een rol. Hierdoor schuift de leeftijd van verweduwing verder op. Bij de hoogste leeftijden wordt weer een stijging van het aandeel alleenstaanden voorzien, doordat ouderen steeds langer zelfstandig blijven wonen, en niet verhuizen naar verzorgings- en verpleeghuizen.

4.1.3 Aantal alleenstaande mannen per 100 alleenstaande vrouwen

Door de hogere sterftcijfers van mannen zijn op hogere leeftijd vrouwen onder de alleenstaanden sterk in de meerderheid (grafiek 4.1.3). Wel leidt de stijgende levensverwachting tot een iets minder scheve sekseverhouding in de hoogste leeftijdsgroepen. Rond de eeuwwisseling waren onder alleenstaande 75-plussers slechts 23 mannen per 100 vrouwen. In 2060 zal dit meer dan verdubbeld zijn. Ook onder 15- tot 25-jarigen is nu en in de toekomst sprake van een klein overschot aan vrouwen. Dat hangt vooral samen met het feit dat vrouwen gemiddeld eerder uit huis gaan dan mannen. In 2015 waren er meer thuiswonende jongens dan thuiswonende meisjes: het verschil bedroeg 130 duizend. Jonge vrouwen zijn overigens ook in de meerderheid onder de samenwonenden (65 duizend meer vrouwen dan mannen in 2015). Omdat dit verschil kleiner is dan bij de thuiswonenden, is er per saldo een overschot aan alleenstaande jonge vrouwen. Onder alleenstaanden van 25 tot 65 jaar bevinden zich verhoudingsgewijs juist meer mannen. Dit

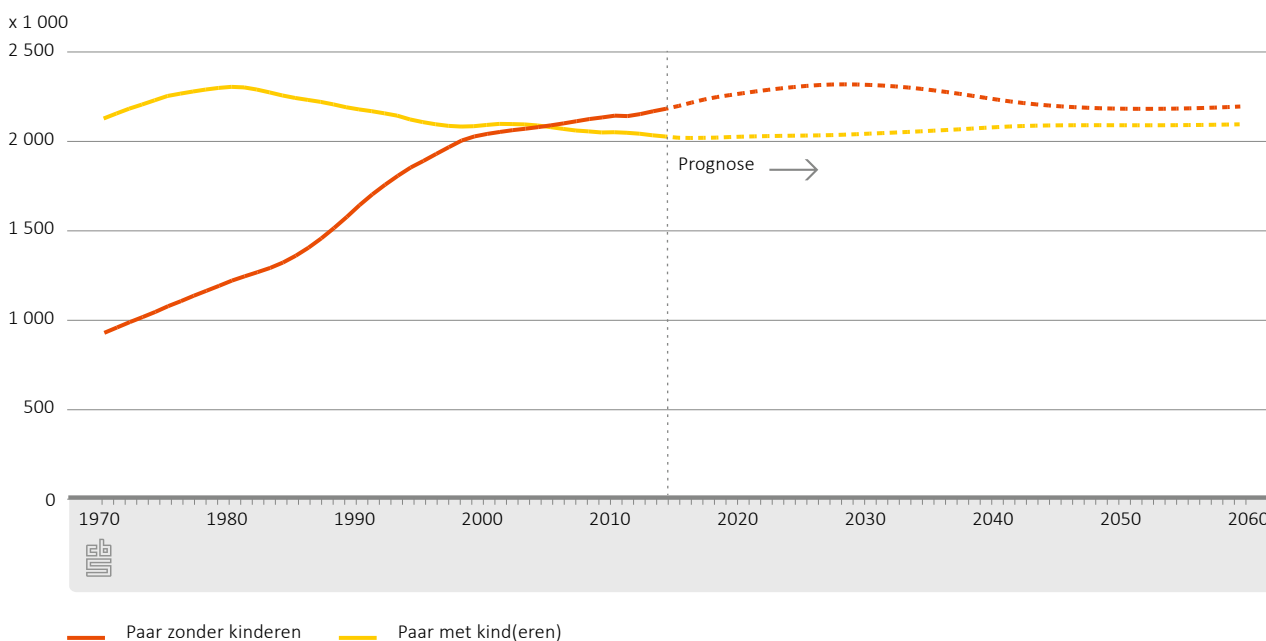
komt vooral doordat na een scheiding de kinderen meestal bij de moeder blijven wonen. De vrouw wordt hierdoor geen alleenstaande maar hoofd van een eenouderhuishouden. Onder 45- tot 65-jarigen valt op dat er in de laatste drie decennia van de vorige eeuw nog duidelijk meer alleenstaande vrouwen waren dan alleenstaande mannen; door de lagere levensverwachting van mannen kwam verweduwing van vrouwen op relatief jonge leeftijd vaker voor dan tegenwoordig.

4.2 Paren

Het aantal huishoudens dat bestaat uit een paar (met of zonder kinderen) is sinds begin jaren zeventig van de vorige eeuw tot het jaar 2000 met een derde gestegen, van 3,1 naar 4,1 miljoen. Deze stijging werd veroorzaakt door de groei van de bevolking in de leeftijden waarin (gehuwd of niet-gehuwd) samenwonen gebruikelijk is (25- tot 75-jarigen). Vanaf midden jaren zeventig steeg de gemiddelde leeftijd bij de geboorte van het eerste kind. Het werd steeds gewoner om eerst enige tijd samen te wonen alvorens kinderen te krijgen. Deze ontwikkelingen leidden tot een stijging van vooral het aantal jonge paren zonder kinderen. Sindsdien is de toename langzamer verlopen. Nog tot het begin van de jaren dertig zal het aantal paren naar verwachting blijven stijgen, van de huidige 4,2 miljoen naar bijna 4,4 miljoen, om vervolgens te gaan dalen naar iets minder dan 4,3 miljoen in 2060.

Het aantal paren met kinderen bereikte begin jaren tachtig zijn hoogtepunt met 2,3 miljoen paren en daalde sindsdien naar iets meer dan 2,0 miljoen in 2015. Tussen 2015 en 2017 zal het aantal nog een klein beetje verder dalen om daarna tot het eind van de prognoseperiode weer langzaam te stijgen tot bijna 2,1 miljoen. Sinds 2009 zijn kinderen langer thuis blijven wonen (grafiek 3.2.2), wat waarschijnlijk samenhangt met de toegenomen werkloosheid en de stagnatie op de woningmarkt. Deze trend werd recentelijk versterkt door de in

4.2.1 Paren met en zonder thuiswonende kinderen

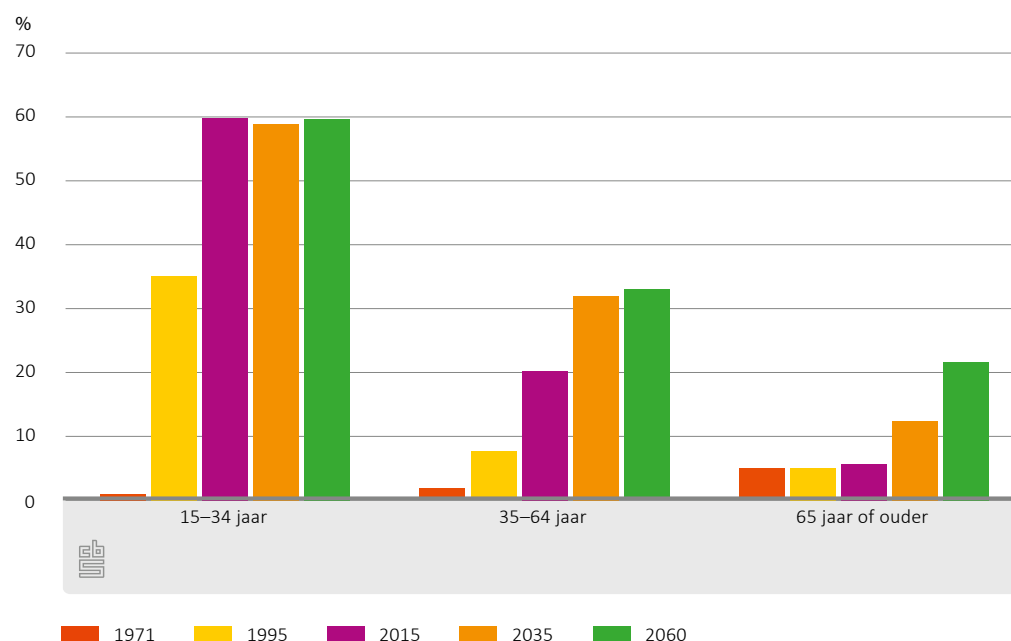
paragraaf 3.2 genoemde wijzigingen in het studiefinancieringsstelsel. Als gevolg daarvan wordt een lichte stijging van het aantal paren met kinderen verwacht, waar bij de voorgaande prognose nog een daling was verondersteld.

Ook het aantal paren zonder kinderen wordt door bovengenoemde ontwikkelingen beïnvloed. Ten opzichte van de vorige prognose wordt hier een afgezwakte stijging verwacht. De vorming van nieuwe jonge paren wordt vertraagd en bovendien stijgt het aantal paren dat nog een kind thuis heeft wonen.

Paren wonen steeds vaker niet-gehuwd samen. In 1971 kwam het vrijwel niet voor, in 1995 betrof het bijna 16 procent van alle paren. Inmiddels is 23 procent van de paren niet gehuwd. Aan het eind van de prognoseperiode zal naar verwachting 33 procent van de paren niet gehuwd zijn.

Jongere paren zijn anno 2015 vaker niet dan wel gehuwd (grafiek 4.2.2). In dat aandeel zal in de toekomst weinig veranderen. Op hogere leeftijden wordt in de loop der tijd nog wel een stijging verwacht in het aandeel niet-gehuwde paren. Het aandeel in de groep 35–39-jarigen zal nog tot 2020 stijgen en daarna op dat niveau blijven. In de opeenvolgende hogere 5-jaars leeftijdsgroepen loopt de stijging van het aandeel ongehuwd samenwonenden steeds 5 jaar langer door alvorens op dat niveau te blijven. Onder de tachtigplussers zal de stijging van het aandeel ongehuwd samenwonenden naar verwachting nog niet voorbij zijn aan het eind van de prognoseperiode. Nu is niet-gehuwd samenwonen onder 65-plussers met 5 procent nog relatief uitzonderlijk, maar in 2060 zal naar verwachting bijna een op de vijf oudere paren niet gehuwd zijn.

4.2.2 Aandeel paren dat niet gehuwd is, naar leeftijd van de man¹⁾

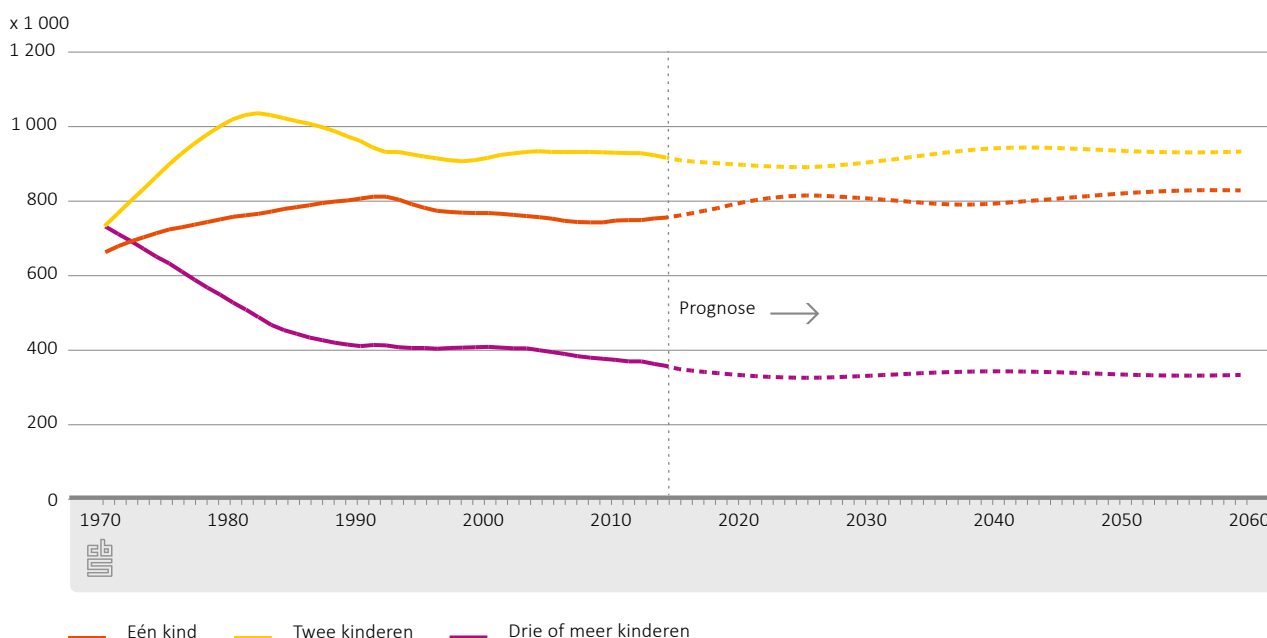

¹⁾ In paren van gelijk geslacht de oudste partner.

In de periode 1970–1990 leidde de dalende vruchtbaarheid tot kleinere huishoudens. Het aantal huishoudens met 3 of meer thuiswonende kinderen halveerde bijna. In de periode tot 1983 steeg het aantal huishoudens met 2 kinderen net zo snel als dat het aantal huishoudens met 3 of meer kinderen daalde. Daarna daalde het aantal huishoudens met 2 kinderen nog met ruim 120 duizend. Het aantal huishoudens met 1 kind steeg in de periode tussen 1970 en 1993 met bijna een kwart. In de periode daarna is de getalsmatige ontwikkeling relatief bescheiden. In 2015 waren er 756 duizend huishoudens bestaande uit een paar met één kind, 917 duizend met 2 kinderen en 357 duizend met 3 of meer kinderen (grafiek 4.2.3).

Er wordt geen verdere daling van het kindertal verondersteld. Daarom worden er de komende jaren geen structurele veranderingen verwacht in de verhouding van het aantal paren naar kindertal. Wel zijn er wat golfbewegingen in de aantallen die samenhangen met veranderingen in de leeftijdsopbouw van de paren.

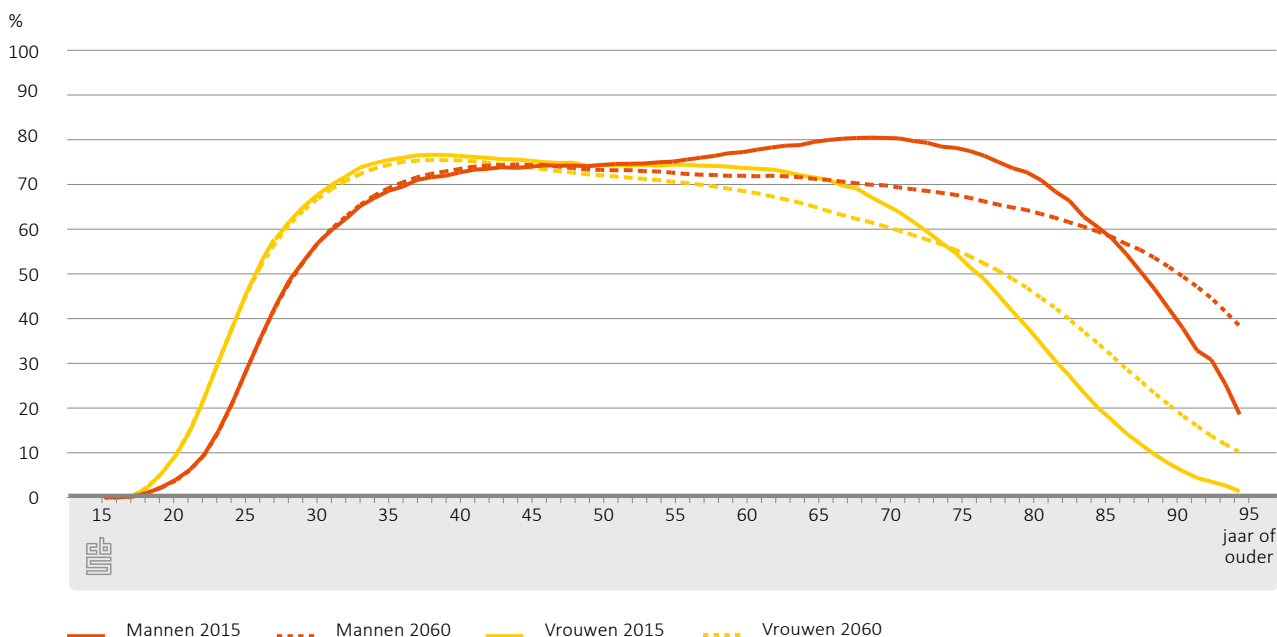
4.2.3 Paren met thuiswonende kinderen naar kindertal

Vrouwen zijn gemiddeld jonger wanneer ze gaan samenwonen dan mannen, maar wonen op hogere leeftijd juist vaker alleen als gevolg van verweduwing (grafiek 4.2.4). In 2015 woonde 68 procent van alle 30-jarige vrouwen al dan niet gehuwd samen met een partner, tegen 57 procent van de mannelijke 30-jarigen. Bij vrouwen werd het hoogste aandeel samenwonenden bereikt rond de leeftijd van 40 jaar. Bij hogere leeftijden daalt het percentage samenwonende vrouwen eerst geleidelijk, en vanaf 65-jarige leeftijd vrij snel. Bij mannen neemt het percentage samenwonenden daarentegen toe tot ongeveer 70 jaar, waarna ook bij hen een voorzichtige daling inzet. Op hoge leeftijd woont van de mannen daardoor een veel hoger percentage samen dan van de vrouwen. Zo heeft op 80-jarige leeftijd nog 73 procent van de mannen een partner waarmee ze samenwonen, tegen 38 procent van de vrouwen.

Volgens de prognose gaan de aandelen mannen en vrouwen die deel uitmaken van een paar op middelbare leeftijd en onder jongere ouderen dalen. Door de verbeterde overlevingskansen van mannen zullen aan het eind van de prognoseperiode de oudste vrouwen juist vaker met een partner samenwonen dan nu het geval is. Ook onder de alleroudste mannen zal het percentage samenwonenden dan naar verwachting gestegen zijn.

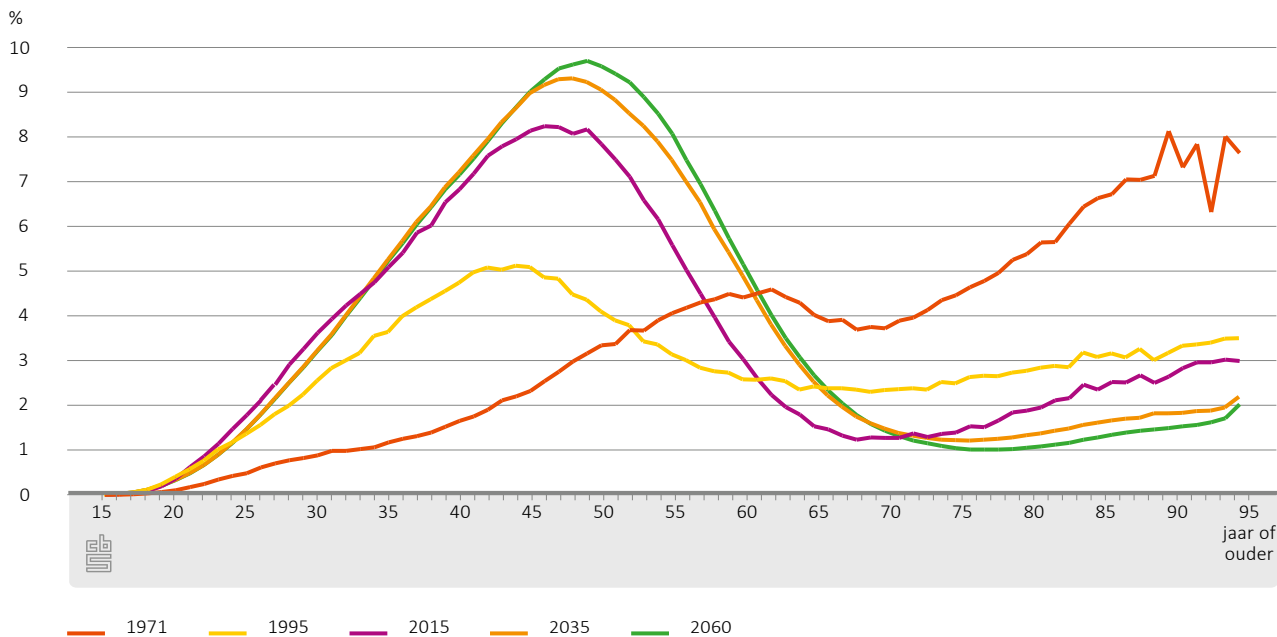
4.2.4 Percentage mannen en vrouwen dat deel uitmaakt van een paar

4.3 Eenouderhuishoudens

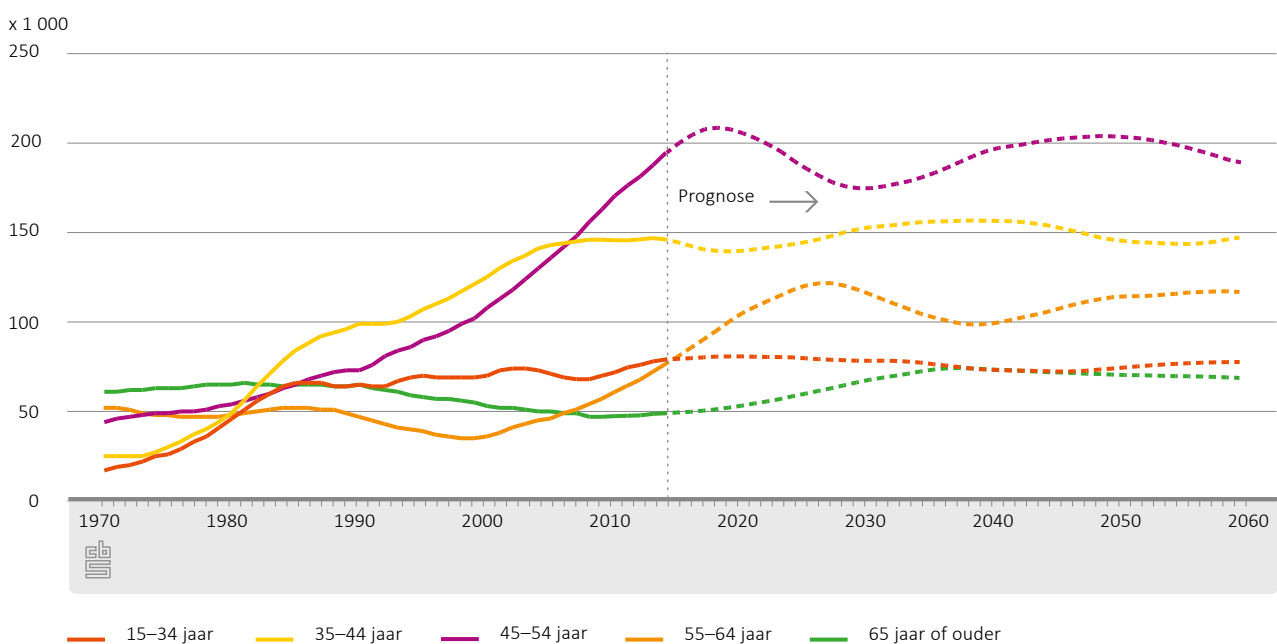
Het hoogste aandeel alleenstaande ouders (ouders in een eenoudergezin) is momenteel te vinden in de groep die net de 45 jaar gepasseerd is (grafiek 4.3.1). Daarna volgt een snelle afname, waarna het aandeel weer licht gaat stijgen vanaf ongeveer zeventig jaar. Het betreft vanaf die leeftijd voornamelijk verweduwdde ouders die samenwonen met een of meer van hun kinderen. De prognose voorziet dat de leeftijd waarop het aandeel alleenstaande ouders piekt langzaam zal opschuiven naar 49 jaar in 2060. Dan zal naar verwachting bijna tien procent van de 49-jarigen ouder zijn in een eenoudergezin. In 1995 was het aandeel alleenstaande ouders nog het hoogst, 5 procent, op 44-jarige leeftijd. Het toegenomen aandeel is vooral toe te schrijven aan de gestegen scheidingskansen; steeds meer paren met kinderen wonen ongehuwd samen en deze groep heeft een grotere kans om uit elkaar te gaan. De hogere leeftijd waarop het maximale aandeel wordt bereikt, is vooral toe te schrijven aan de in eerdere decennia opgelopen leeftijd waarop vrouwen moeder werden. Ouders zijn hierdoor gemiddeld ouder wanneer het laatste kind uit huis gaat. Op hogere leeftijden is het aandeel al lange tijd dalende, en die daling zal in de toekomst verder doorzetten. Dit hangt onder meer samen met de dalende sterftেকansen waardoor het ontstaan van eenouderhuishoudens als gevolg van verweduwing minder vaak voorkomt. Het aandeel eenouderhuishoudens in het totaal van de huishoudens schommelt nu en in de toekomst rond de 7 procent. In 1971 lag dit aandeel met 5 procent nog wat lager.

4.3.1 Ouders in een eenouderhuishouden als percentage van de bevolking

Tussen 1971 tot halverwege de jaren tachtig was er, als gevolg van de sterke toename in het aantal echtscheidingen, al eens een periode waarin het aantal eenouderhuishoudens flink toenam. Dat gold met name voor 15–44-jarigen (grafiek 4.3.2). Recenter was opnieuw sprake van een periode van sterke stijging in het aantal eenouderhuishoudens. Vanaf de eeuwwisseling groeide het aantal van 382 duizend tot 545 duizend in 2015. De grootste stijging in aantal eenouderhuishoudens in deze periode, bijna 93 duizend erbij, werd waargenomen bij de 45–54-jarigen. In deze leeftijdscategorie was de instroom van personen groot doordat de babyboomgeneratie die leeftijd bereikte. Relatief gezien was de stijging

4.3.2 Eenouderhuishoudens naar leeftijd ouder

het grootst bij de 55- tot 65-jarigen, aangezien het aantal alleenstaande ouders in die categorie meer dan verdubbelde tot 76 duizend. In de komende jaren zal de toename verder doorzetten, om vervolgens af te vlakken. Het is de verwachting dat het totale aantal vanaf 2025 tot het eind van de prognoseperiode zal blijven schommelen tussen de 590 en 608 duizend.

Zoals verder te zien is in grafiek 4.3.2 zal het aantal eenouderhuishoudens in de leeftijdsgroep van 15 tot 35 jaar naar verwachting zo goed als constant blijven de komende 45 jaar. De grootste stijging in aantal zal de komende tijd plaatsvinden bij de 55-64-jarigen. In 2028 zullen er in die groep volgens de prognose 122 duizend ouders een eenouderhuishouden voeren, ruim 45 duizend meer dan nu het geval is. Echter, ook bij de 65-plussers zullen er de komende 25 jaar ruim 25 duizend alleenstaande ouders bijkomen. In beide leeftijdsgroepen speelt de toename van het aantal instabiele relaties een belangrijke rol.

Ruim zes op de tien eenouderhuishoudens bestaat uit een ouder met één kind. Het betreft zowel huishoudens die zijn ontstaan door echtscheiding na geboorte van het eerste kind, als huishoudens waarbij al een of meer kinderen uit huis zijn gegaan of bij de andere ouder wonen. Ongeveer drie op de tien alleenstaande ouders heeft twee thuiswonende kinderen. Slechts tien procent van de eenouderhuishoudens telt drie of meer kinderen. In de prognose is aangenomen dat zowel de aantallen als de aandelen van de huishoudens naar kindertal in de toekomst maar weinig zullen veranderen.

4.4 Institutionele bevolking

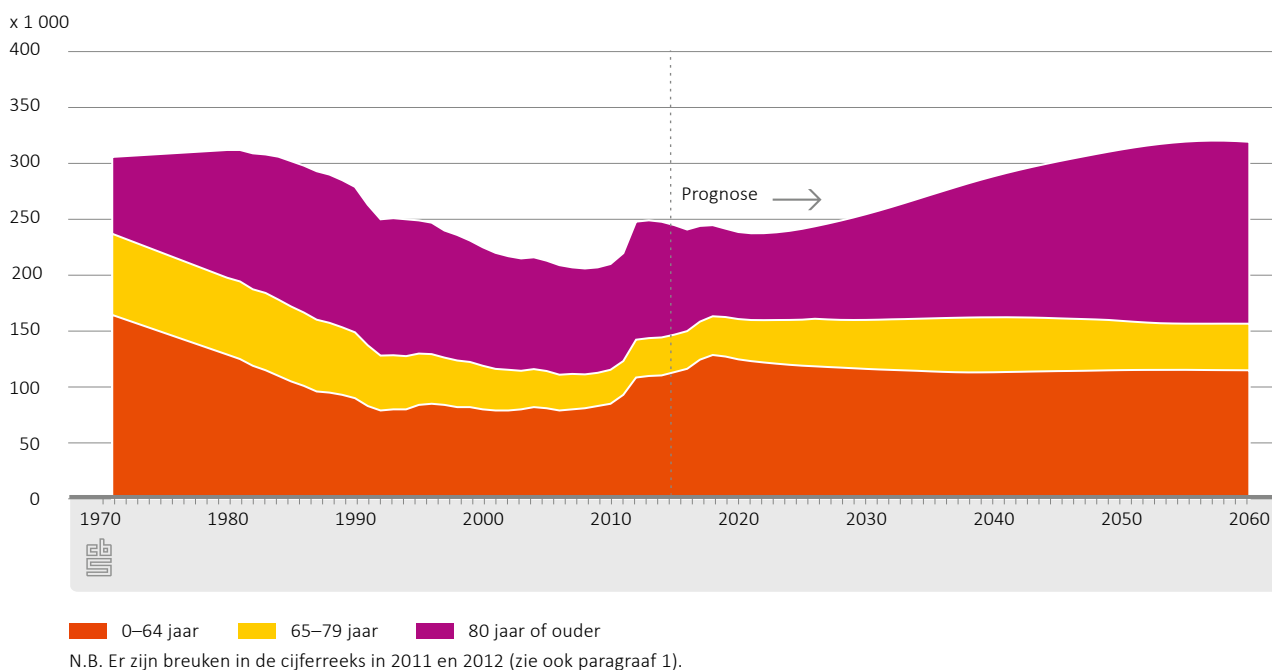
Een klein deel van de Nederlandse bevolking, momenteel 1,4 procent, maakt deel uit van een institutioneel huishouden. Begin 2015 wordt deze groep gevormd door in totaal bijna 245 duizend bewoners van verpleeg- of verzorgingshuizen, gezinsvervangende tehuizen, instellingen voor lichamelijk of verstandelijk gehandicapten of voor psychiatrische verpleging, gevangenis, kloosters, internaten of militaire kazernes. In dit cijfer zijn alleen diegenen meegeteld die zich ook op het adres van de instelling bij de gemeente hebben ingeschreven. Hierdoor ontbreken personen die slechts kort (minder dan vier maanden) in de instelling verblijven en inwoners die zich op een postadres hebben laten inschrijven.

In de jaren zeventig en de eerste helft van de jaren tachtig woonden naar schatting ruim 300 duizend mensen in een instelling. In 2015 waren dit er bijna 245 duizend, 20 procent minder. De prognose voorspelt dat het aantal instellingsbewoners begin jaren twintig nog iets lager zal zijn dan nu het geval is, maar dat daarna een stijging gaat inzetten. Rond 2045 zal de grens van 300 duizend weer gepasseerd worden.

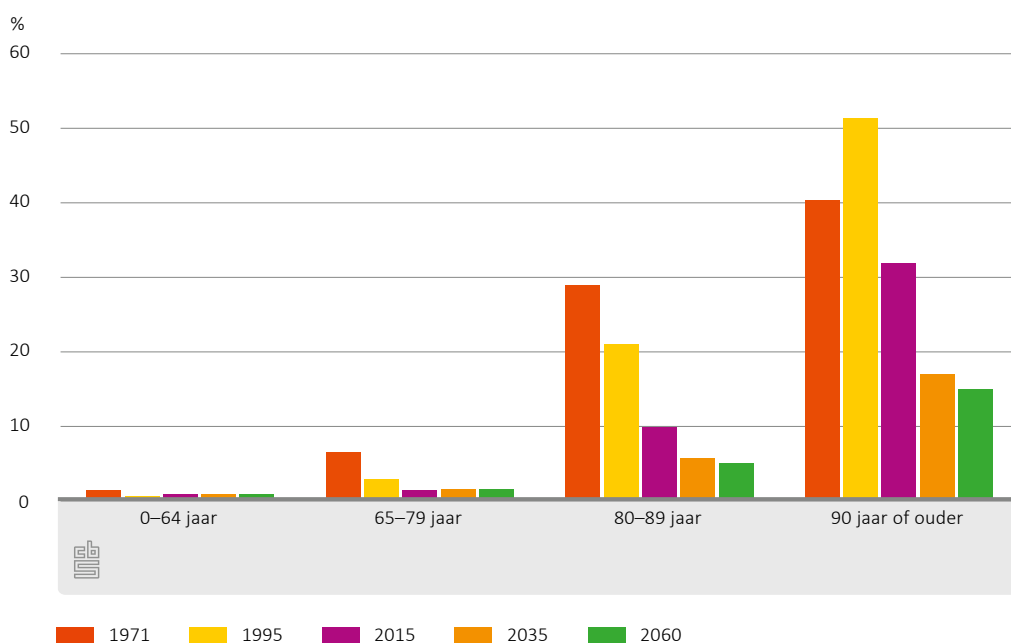
Onder 80-plussers is het aantal instellingsbewoners tussen 1971 en 1987 bijna verdubbeld, van 69 duizend tot 133 duizend personen. Daarna zette de daling in, die naar verwachting rond begin jaren twintig tot een einde zal komen. Dan zal Nederland ongeveer 77 duizend bewoners van tachtig jaar of ouder tellen die woonachtig zijn in een instelling. De stijgende lijn die vervolgens wordt ingezet, zal volgens de voorspelling pas eind jaren vijftig gaan afvlakken. Tegen die tijd verblijven ongeveer 163 duizend 80-plussers in een instelling. Dit als gevolg van een sterke toename in de omvang van de totale populatie 80-plussers in Nederland, van ruim 800 duizend in 2020 tot ruim 2 miljoen in 2060. Hieraan kan de toename van het totaal aantal instellingsbewoners in de toekomst dan ook grotendeels worden toegeschreven.

Het aandeel van de bevolking dat in een instelling woont, is vooral hoog onder tachtigers en negentigplussers (grafiek 4.4.2). Van hen woonde in 2015 respectievelijk 10 en 32 procent in een instelling, meestal een verzorgings- of verpleeghuis.

4.4.1 Instellingsbewoners naar leeftijd (1972-1979 geïnterpoleerd)

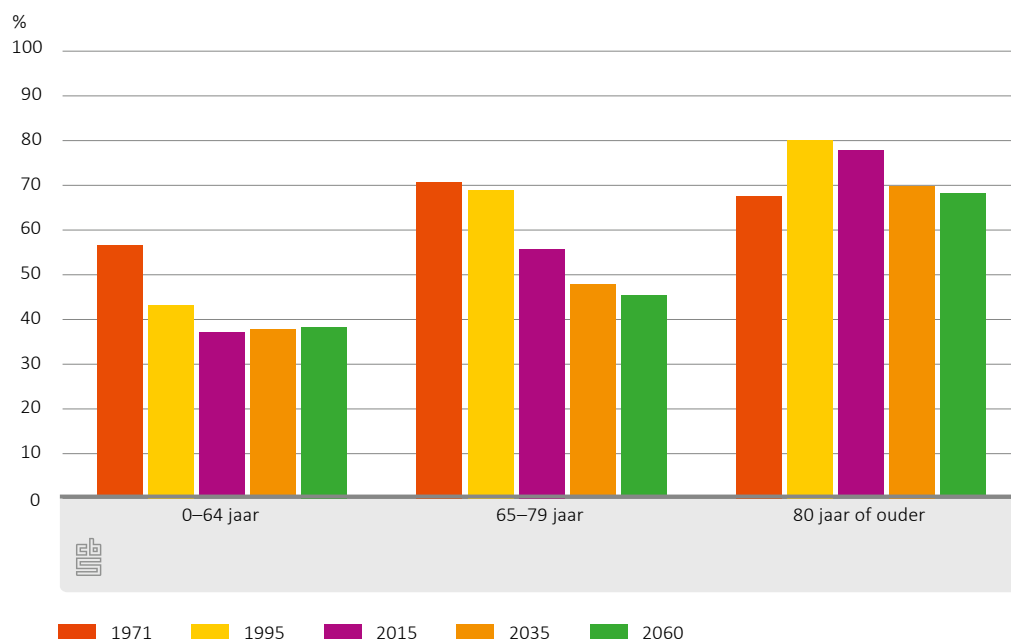
4.4.2 Aandeel instellingsbewoners naar leeftijd

Deze aandelen zullen in de toekomst naar verwachting gaan dalen. In 2060 zal het percentage instellingsbewoners onder tachtigers blijven steken op 5 en onder negentigplussers op 15. Ouderen blijven steeds langer zelfstandig wonen (zie ook paragraaf 3.2). Het aandeel instellingsbewoners jonger dan tachtig jaar zal tussen 2015 en 2060 stabiel blijven.

Tot op heden zijn onder de oudere instellingsbewoners de vrouwen altijd in de meerderheid geweest (grafiek 4.4.3). In de toekomst zal dit voor de 80-plussers naar verwachting ook voorlopig zo blijven, al wordt de verhouding tussen de seksen geleidelijk iets minder scheef. Voor de groep 65–79-jarigen ziet het ernaar uit dat mannen een kleine meerderheid gaan vormen.

4.4.3 Aandeel vrouwen onder instellingsbewoners

5. Verschillen met de vorige prognose en onzekerheid

De prognose beoogt de meest waarschijnlijke toekomstige ontwikkelingen te beschrijven. Elke drie jaar wordt een nieuwe prognose gemaakt, waarbij de voorgaande wordt bijgesteld. De bijstellingen kunnen het gevolg zijn van een afwijkende ontwikkeling van de waarnemingen ten opzichte van de laatste prognose of van nieuwe inzichten.

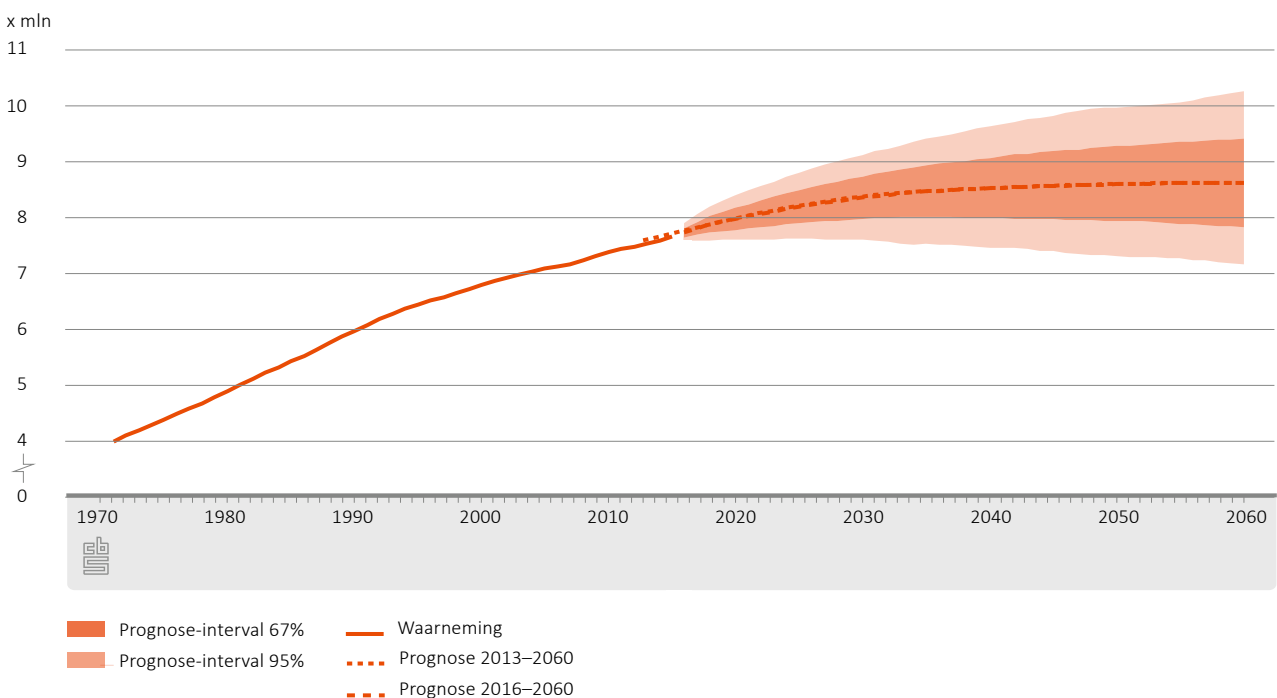
De onzekerheden in de prognosecijfers zijn groot. Zo veronderstelt de prognose, *grosso modo*, dat het huidige gedrag op het gebied van relatievorming- en ontbinding, uit huis gaan en kinderen krijgen blijft zoals het in het recente verleden was. Dit is uiteraard niet zeker. Bij de huidige prognose is het bijvoorbeeld de vraag of het uitstel van het verlaten

van het ouderlijk huis en van de eerste keer samenwonen inderdaad structureel zijn, zoals is verondersteld. Tevens is onduidelijk hoe groot het effect van het nieuwe stelsel van studiefinanciering hierop zal zijn. Ook de onzekerheid in de demografische ontwikkelingen werkt door in de huishoudenssamenstelling. Een sterker dan veronderstelde stijging van de levensverwachting zou tot meer ouderen en dus meer alleenstaanden kunnen leiden, en minder immigratie zou tot minder alleenstaanden leiden. Voor de institutionele bevolking is een belangrijke bron van onzekerheid hoe de ouderenzorg in de toekomst wordt ingericht en of mogelijke nieuwe woonvormen onder het kopje particuliere of institutionele huishoudens gaan vallen.

Om inzicht te geven in de mate van onzekerheid van de cijfers zijn prognose-intervallen bepaald. Op grond van veronderstellingen over onder meer de onzekerheid van ontwikkelingen in het moment waarop jongeren het ouderlijk huis verlaten en veranderingen in het percentage alleenstaanden, kan de mate van onzekerheid van toekomstige ontwikkelingen worden gekwantificeerd (Alders, 2001). Er zijn duizend varianten van de prognose doorgerekend, elk met een andere combinatie van verwachtingen als uitgangspunt. Uit de uitkomsten zijn 67%- en 95%-intervallen voor de prognosecijfers afgeleid. Het 67%-interval kan geïnterpreteerd worden als het bereik waarbinnen de uiteindelijke cijfers waarschijnlijk liggen, het 95%-interval als het bereik waarbinnen ze zeer waarschijnlijk liggen.

Grafiek 5.1 toont de ontwikkeling van het aantal huishoudens volgens de huidige en de vorige prognose. Beide prognoses voorzien een verdere groei van het aantal huishoudens tot 8,4 miljoen rond 2030, gevolgd door een tragere verdere toename, tot 8,6 miljoen huishoudens in 2060. In de laatste jaren van de prognose ligt de groei van het aantal huishoudens dicht bij nul. Wanneer de onzekerheidsintervallen in ogenschouw worden genomen, dan is de conclusie dat na 2030 krimp of groei van het aantal huishoudens ongeveer even waarschijnlijk is.

5.1 Aantal huishoudens (met prognose-intervallen)

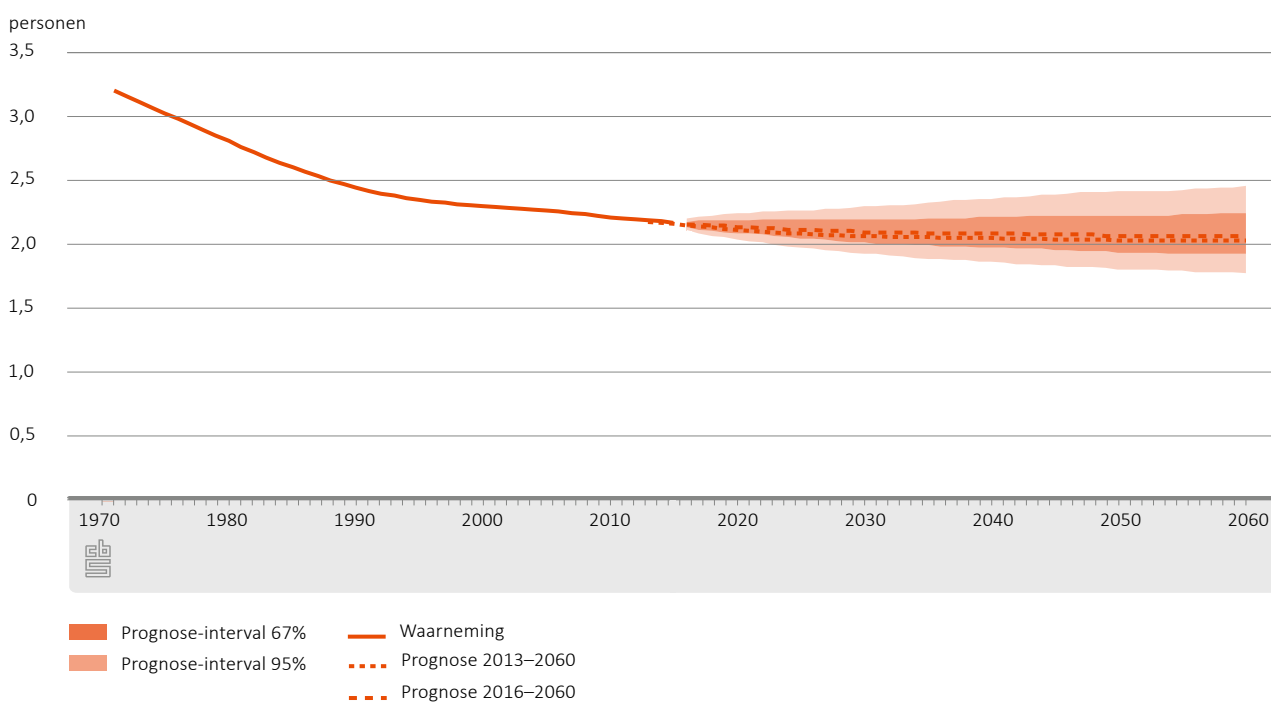

Begin 2015 lag het aantal huishoudens ruim 20 duizend lager dan volgens de vorige prognose, wat vooral met een herziening van de huishoudensstatistiek te maken heeft. Voor de eerstkomende jaren voorziet de nieuwe prognose juist meer huishoudens, oplopend tot maximaal 25 duizend meer in 2018. Dit komt vooral door de bijgestelde verwachtingen voor de immigratie (Van Duin et al., 2015). Op langere termijn komt het aantal huishoudens volgens beide prognose bijna gelijk uit. De nieuwe prognose voorziet weliswaar een hoger aantal inwoners (280 duizend meer), maar ook een iets grotere gemiddelde huishoudensomvang, doordat er meer thuiswonende kinderen zijn (grafiek 5.2). De nieuwe prognose voorziet ruim 300 duizend meer thuiswonende kinderen in 2060 dan de vorige (grafiek 5.3).

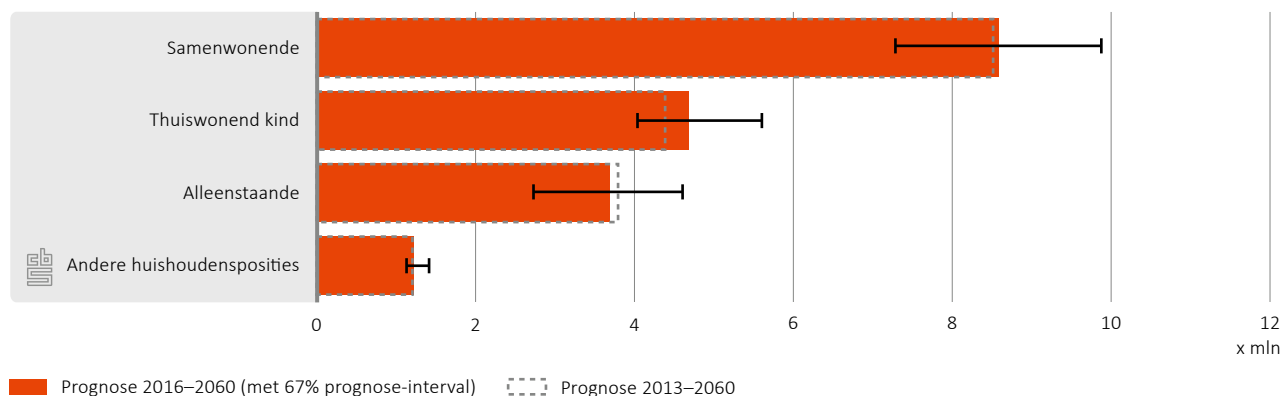
Het hogere aantal thuiswonende kinderen komt vooral doordat jongeren volgens de nieuwe prognose later uit huis gaan. Dit gaat ten koste van het aantal alleenstaanden en samenwonenden op jonge leeftijden. De verwachting voor het totale aantal samenwonenden in 2060 ligt nog wel bijna 70 duizend hoger dan volgens de vorige prognose, maar dat is minder dan bij ongewijzigd gedrag het geval zou zijn geweest. Het aantal alleenstaanden komt bijna 110 duizend lager uit. Doordat ook kinderen in eenoudergezinnen langer thuis blijven wonen, maken alleenstaande ouders pas later de overgang naar alleenstaande. Hierdoor ligt het aantal toekomstige alleenstaande ouders hoger volgens de nieuwe prognose. Ook de naar beneden bijgestelde verwachting over het aandeel kinderloze vrouwen (van 20 procent naar 18 procent) leidt tot meer alleenstaande ouders en minder alleenstaanden in de nieuwe prognose. Er worden bijna 70 duizend meer alleenstaande ouders voorzien.

Het aantal instellingsbewoners in 2060 ligt bijna 30 duizend lager volgens de nieuwe prognose in vergelijking met de vorige. Zonder de herziening van de statistiek van de instellingsbewoners in 2014 en 2015 zou dit verschil ongeveer dubbel zo groot zijn.

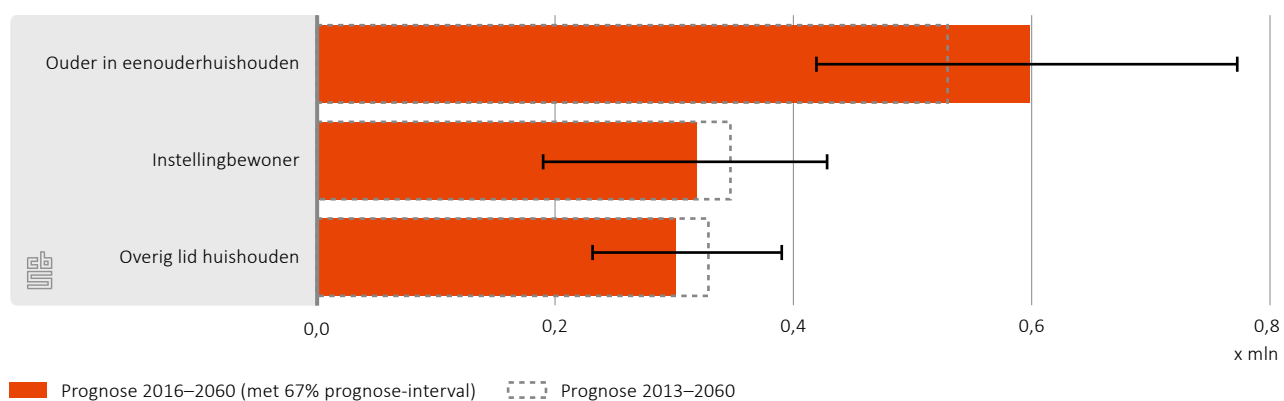
5.2 Gemiddelde huishoudensgrootte (met prognose-intervallen)

5.3 Aantal personen naar huishoudenspositie in 2060 (belangrijkste huishoudensposities)

5.4 Aantal personen naar huishoudenspositie in 2060 (kleinere huishoudensposities)

Literatuur

Alders, M, 2001, Huishoudensprognose 2000–2050: Hoe zeker is de toename van het aantal huishoudens? *Bevolkingstrends* 49(2), 10–13.

Beer, J. de, 2012, Crisis in de economie, crisis in relatie- en gezinsvorming? *Bevolkingstrends*, 12-11-2012.

CBS, 2012, Personen; kenmerken huishouden, geslacht en leeftijd, 1971–2010, <http://statline.cbs.nl>, publicatiedatum 11-5-2012.

CBS, 2015, Minder jongeren verhuisd naar studentensteden, www.cbs.nl, persbericht 11-12-2015.

Duin, C. van, en C. Harmsen, 2009, Een nieuw model voor de CBS huishoudensprognose, *Bevolkingstrends*, 57(3), 20–42.

Duin, C. van, L. Stoeldraijer, en J. Garssen, 2013, Huishoudensprognose 2013–2060: Sterke toename oudere alleenstaanden, *Bevolkingstrends*, 6-9-2013.

Duin, C. van en L. Stoeldraijer, 2014, Projecties van gezonde levensverwachting tot 2030, *Bevolkingstrends*, 23-6-2014.

Duin, C. van, L. Stoeldraijer, H. Nicolaas, J. Ooijevaar, en A. Sprangers, 2015, Kernprognose 2015-2016: Hoge bevolkingsgroei op korte termijn, *Bevolkingstrends*, 2015 | 19.

Imhoff, E. van, en N. Keilman, 1991, LIPRO 2.0: An application of a dynamic demographic projection model to household structure in the Netherlands. Swets and Zeitlinger, Amsterdam.

Jong, A. de, 1994, A macrosimulation model for projecting households by size, working paper no. 34, ECE/Eurostat Joint Work Session on Demographic Projections, 1–4 June 1994.

Klijns, B., 2012, Healthy ageing: Tackling the burden of disease and disability in an ageing population, proefschrift, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2015–2016	2015 tot en met 2016
2015/2016	Het gemiddelde over de jaren 2015 tot en met 2016
2015/'16	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2015 en eindigend in 2016
2013/'14–2015/'16	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2013/'14 tot en met 2015/'16

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
Studio BCO, Den Haag

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 7070
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2016.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.